

NÉPRAJZI HÍREK

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG TÁJÉKOZTATÓJA

XVII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

BUDAPEST 1988.

Szerkesztő:

Selmeczi Kovács Attila

ISSN 0133–8021

Kiadja a Magyar Néprajzi Társaság

Engedélyszám: III/Szl/426/1980.

Felelős kiadó: Balassa Iván

Terjeszti a Magyar Néprajzi Társaság Titkársága

Megrendelhető Kara Tiborné titkárnál

1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 12.

TÁRSASÁGI HÍREK

Előkészületek a Magyar Néprajzi Társaság centenáriumára

Társaságunk 1989. október 27–28-án ünnepli fennállásának századik évfordulóját. A két napos tudományos tanácskozás Budapesten, a Magyar Tudományos Akadémia Kongresszusi Termében kap helyet. Hosszú mérlegelés után az a megállapodás jött létre, hogy az ugyancsak ebben az esztendőben esedékes Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtők Országos Találkozója – ami egyben a szervezett önkéntes gyűjtőmozgalom megindulásának fél évszázados évfordulóját ünnepli – csatlakozik a centenáris rendezvényhez. A megnyitó ünnepség és az első napi plenáris előadások közös programként zajlanak, ezt követően az önkéntes gyűjtők külön rendezvény formájában folytatják az országos találkozójukat Budapesten.

Az ünnepélyes megnyitót Berend T. Iván akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke tartja, ezt követően Balassa Iván, a Magyar Néprajzi Társaság elnöke foglalja össze a Társaság egy évszázados történetét. A tervek szerint a Társaság ünnepi közgyűlése ad keretet a megnyitó ünnepséghez, mely alkalomból kerül sor a kitüntetések átadására, a rokontudományi társaságok képviselőinek üdvözlő beszédeire, valamint a szaktudomány egészét átfogó plenáris előadások megtartására.

A választmány jóváhagyása szerint a tudományos tanácskozáson további 15 előadás hangzik el a tudománytörténet és a szakkutatás részterületeiről, a kutatási eredményekről és feladatokról. Az elhangzó előadások programjában szerepel a néprajzi társaságok feladatainak meghatározása az egyes európai országok szakkutatásában és ismeretterjesztésében. Továbbá több külföldi néprajztudós felkérésére kerül sor, hogy mondja el véleményét a magyar néprajzkutatásról. Ennek megfelelően az emlékülés záróegységét A magyar néprajz a külföldiek szemével című előadásorozat fogja képezni, ami bizonyosan tanulságos és érdekes színfoltja lesz a rendezvénynek.

A tudományos tanácskozáshoz változatos kiegészítő programok kapcsolódnak: fogadás, folklórműsor, néprajzi filmvetítés, szabadfórum-szerű eszmecsere, múzeumi kiállítások megtekintése, a külföldi résztvevők számára pedig fakultatív tanulmányi kirándulás a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum szervezésében. Az előkészítő munka nagy súlyt helyez annak a feltételnek a megteremtésére, hogy a szomszédos országok magyar néprajzkutatói minél nagyobb számban vehessenek részt az emlékülésen.

Az évforduló alkalmából több szakmai kiadvány lát napvilágot, melynek egy részét a jubileumi ünnepség résztvevői ajándékképpen, ill. a részvételi díj ellenében megkapják. Ilyen lesz a Néprajzi Társaság történetét feldolgozó monográfia Kósa László tollából; valamint több, tudománytörténeti értékű írás reprint kiadása. A centenáriumra jelenik meg a magyar múzeumok néprajzi gyűjteményeit, szaktudományos tevékenységét áttekintő gyűjteményes kötet a Szolnok Megyei Múzeumi Igazgatóság kiadásában és anyagi támogatásával.

Meg kell említeni, hogy az Ethnographia ezen alkalomra megjelenő századik évfolyamának első összevont kötete megújult külsővel és változatos tartalommal köszönti a centenáriumot. Változásról adhatunk hírt a Néprajzi Hírekkel kapcsolatban is: az ünnepség résztvevői egyszerre kapják kézhez a szaktudomány 1987. és az 1988. évi bibliográfiáját – az utóbbi a Néprajzi Múzeummal közös kiadásban fog megjelenni –, valamint a Néprajzi Hírek 1989/1-es számát ugyancsak megújult for-

mában. Minden valószínűség szerint további szakmai kiadványok is megjelennek ez időre, emelve az emlékrendezvény ünnepélyességét.

Európa egyik legnagyobb múltú Néprajzi Társasága centenáriumának méltó megünneplése egész szaktudományunk közös ügye, ezért kérjük minden Tagtársunk aktív közreműködését.

Selmeczi Kovács Attila

Hírek az Ethnographiáról

Az Akadémiai Kiadó, több folyóiratával együtt, 1989. január 1-től az Ethnographia előfizetési díját is fölemelte 140,- Ft-ról 212,- Ft-ra. Az egyes számok ára ennek megfelelően 53,- Ft lesz. A késésben lévő korábbi évfolyamok előfizetési díja, ára még a régi marad. Összehasonlításul néhány más, újonnan megállapított előfizetési díj: Századok 318,- Ft, Művészettörténet 348,- Ft, Történeti szemle 164,- Ft.

Az Ethnographia három összevont számból álló centenáriumi kötete remélhetőleg az őszi ünnepségekre megjelenik. Hasábkorrektúrájából az első részlet február 1-én érkezett meg a szerkesztőhöz. Ennek a számnak kb. 480-500 oldal lesz a terjedelme, és új áron 159,- Ft-ba kerül majd. Ez a szám már a választmány és a szerkesztő bizottság által elhatározott új címlappal jelenik meg, a címlapra kivetítve a tartalom néhány fontos tételét. A címlap ezentúl a tartalomra utaló ábrát, képet is hoz, a centenáris kötetten a Társaság első tisztségviselőinek, megalapítóinak aláírásai lesznek láthatók.

H. T.

A mai határainkon kívüli magyarok néprajza

Sokat beszélünk, hallunk mostanában a mai határainkon kívül rekesztett magyarokról, főleg az erdélyiekről. Hangoztatjuk, hogy ők is a magyar néphez, a magyar nemzethez tartoznak. Arra kell törekednünk, hogy a szomszédos országokban élő magyarok százezrei és milliói érezzék: ehhez a virtuális nemzethez, Csoóri Sándor szavaival élve, ehhez a hazák fölötti hazához is hozzátartoznak. Az összetartozás tudatának erősítése érdekében szeretnék két javaslattal élni.

A Művelődési Minisztérium 1988-ban a magyarországi múzeumok munkatársainak az állami múzeumok és kiállítóhelyek díjtalan látogatására jogosító állandó belépőt adott ki. Javaslom, hogy a Minisztérium Múzeumi Osztálya ezt az állandó belépőt a magyar nyelvterület valamennyi múzeumában dolgozó magyar, magyarul tudó vagy magyar anyagot gondozó kollégának is adja ki. A kedvezményezettnek névsorára az országos múzeumok, a szakmai társaságok, tehát részünkről a Néprajzi Múzeum és a Magyar Néprajzi Társaság tegyenek javaslatot.

Néprajzi kiadványaink sorában az utóbbi fél évtizedben már nagy szükség lett volna egy, a határainkon túli magyarok néprajzával foglalkozó *évkönyvre*. Erdélyben a Népismereti Dolgozatok 1976-tól 1983-ig kétévenként megjelent, 1983 óta egyetlen kötete sem látott napvilágot. A Felvidéken 1979 és 1988 között a Néprajzi Közléseknek egyetlen száma, a IV. kötet jelent meg 1988-ban. Ugyanakkor szinte valamennyi magyarországi gyűjteményes kötetben, a különböző emlékkönyvekben, ünnepi kötetekben, de még a múzeumok évkönyveiben is napvilágot láttak a határainkon túli magyarok néprajzával foglalkozó tanulmányok. Azt jelzi ez, hogy a határainkon túli magyar területeken végzett néprajzi kutatások eredményeként minden esztendő-

ben meg tudnánk tölteni egy ilyen, valamelyik kiadónk által gondozott évkönyvet. A külföldi példák is erre sarkallnak minket. A marburgi Elwert Kiadó gondozásában 1987-ben már a 30. kötete jelent meg a Németországon kívüli németlakta területek néprajzát bemutató évkönyvnek, a Jahrbuch für ostdeutsche Volkskunde-nek. A Matice Slovenská 1988-ban már a 14. kötetét adta ki a külföldön élő szlovákok történetével és néprajzával foglalkozó Slováci v zahraničí című évkönyvnek. Az elkövetkezendő időben nekünk is hasonló évkönyvek megteremtésén kell fáradoznunk.

Lukács László

A Társaság új tagjai 1988-ban

Béres Mária – Szolnok; Borbély G. Anikó – Veszprém; Borza Lucia – Budapest; Éri Péter – Budapest; Kertész Nóra – Budapest; Komoly Pál – Szeged; Kriskóné Dávid Mária – Kecskemét; Létay Dániel – Budapest; Lukács László – Edelény; Matovics Mária – Székesfehérvár; Nagyfalusi Ilona – Csanádpalota; Nagy Mariann – Pécs; Rónai Ferencné – Sopron; Sarkadi Gabriella – Budapest; Seres Ferenc – Mindszent; Strobel Árpád – Tata; Szabó T. Attila – Szombathely; Cs. Szabó István – Békéscsaba; Szakál Aurél – Szeged; Szalay Katalin – Sopron; Tarr Ilona – Budapest; Trosztmér Katalin – Mór; Vajda Eszter – Budapest; Váradi P. Pál – Veszprém; Vehrér Adél – Sokorópátka; Rusnáková Katarina – Csehszlovákia.

TUDOMÁNYOS TANÁCSKOZÁSOK

A határainkon kívül élő magyarság néprajzi kutatásának második konferenciája

A határainkon kívüli magyarság néprajzi kutatásának első konferenciáját 1982. november 19–20-án Debrecenben, a Déri Múzeumban tartották. A nagyjelentőségű konferencia – amelyhez ez a mostani szorosan kapcsolódott – anyagát, ha kissé késve is, de az egyik rendező, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Néprajzi Választmánya Máténé Szabó Mária Rózsa szerkesztésében ki is adta (*A határainkon kívüli magyar néprajzi kutatások*. Néprajzi Füzetek 1984. TIT Budapest, 1984. 259 p.). Ez a második konferencia 1988. október 17–18-án került megrendezésre Egerben, a Helyőrségi Művelődési Klubban. Rendezőszervezetei között – a Magyar Néprajzi Társaság, a TIT Országos Néprajzi Választmánya és Heves megyei Szervezete, a Heves megyei Múzeumok Igazgatósága – ott találjuk a Magyarságkutató Intézetet is. A konferencia rendkívül nagy érdeklődés mellett zajlott. A nagy érdeklődést a külföldi magyar néprajzosok nagy száma is bizonyítja, akik előadókként és hallgatókként is a korábbinál nagyobb számban vettek részt a konferencián. Ez alkalmából sem hallgathatjuk el sajnálkozásunkat, hogy Romániából ezúttal sem vehetett részt senki sem a konferencián, pedig mint köztudott, Romániában él hazánk után a legnagyobb számú magyarság, s hogy ennek a magyarságnak a néprajzi kutatása kiváló szakemberek tevékenységeként, világviszonylatban is jelentős. Ugyanakkor a konferencia nagy örömmel üdvözölte vendégei sorában úgy is, mint előadót Ungvárról Petro Lizanec professzort, a kevéssel ezelőtt szervezett ungvári Hungarológiai Intézet igazgatóját.

A konferencia előadásai beszámoló jellegűek voltak és általában 1982 végétől, tehát az első konferencia óta eltelt időszak tevékenységéről, változásairól, terveiről adtak számot, nem egy esetben gondos bibliográfiai alapozással. Különösen az ilyen természetű beszámolóknál bizonyosodott be, hogy ennek a konferenciának az anyagát is ki kell adni, mert különben a sok adattal dolgozó, bibliográfiai áttekintést nyújtó, sokszor az emlékezetben aligha megtartható részletkérdésekkel foglalkozó előadások feledésbe merülnek.

A túlnyomó részt beszámoló előadások mellett néhány összefoglaló jellegű vagy új kezdeményezést ismertető előadás váltotta ki a legnagyobb érdeklődést. Ezek értékeléseként hangoztak el olyan vélemények, hogy a konferencia előadásai-előadói talán még az elsónél is szűkebb körben mozogtak, hogy igazán jó lett volna hallani valamit például a Nyugat-Európában élő magyarság körében végzett esetleges kutatásokról, vagy az ausztráliai viszonyokról, nem is szólva arról, hogy előbb-utóbb szó kellene, hogy essen például az annakidején hazánkból elhurcolt és Egyiptomban, a Nubiai sivatag szélén letelepített magyarokról, akik mára már elveszítették nyelvüket, magyar származásuk csak emlékeikben él, mohamedánok lettek, stb., vagy a hozzájuk hasonló sorsú magyar csoportokról. Idevonatkozóan örömmel említjük meg, hogy a konferencián szó esett az izraeli magyarok, magukat magyar zsidóknak valló, magyarul beszélő, az integrálódó zsidó társadalomba a magyar kulturális hagyományokat beépíteni kész telepések körében folyó néprajzi kutatásokról.

Ezekhez a kérdésekhez kapcsolódóan kínálkozik legjobb alkalom arra, hogy beszámoljunk Lukács Lászlónak a konferenciához benyújtott előterjesztéséről, amely az illetékes szervektől azt kérte, hogy hozzanak létre, indítsanak meg a világ magyar-

ságának néprajzával (történeti-néprajzi, demográfiai-szociológiai, nyelvészeti és művelődéstörténeti szempontból) foglalkozó, rendszeresen megjelenő *központi folyóirat*ot. A konferencia nagy lelkesedéssel fogadta az előterjesztést. Többen kifejtették, hogy egy ilyen folyóiratnak a szükségét már régóta érezték, érezte a néprajz-, illetve a magyarságtudomány.

A konferenciát **Bodó Sándor**, a TIT Heves megyei Szervezetének elnöke nyitotta meg. Elárulva ezzel is azt, hogy a konferencia megrendezésében, eredményes lebonyolításában döntő szerepe van. A bevezető után következő előadások **Balassa Iván**, **Szabadfalvi József**, **Dankó Imre** és **Jung Károly** elnökletével a következő tárgyakról hangzottak el: **Jung Károly** Néprajzi kutatások és kiadványok a Vajdaságban (folklor); **Tripolszky Géza** Néprajzi kutatások a Tisza és a Krivaja vidékén; **Lábadai Károly** Néprajzi kutatások és kiadványok Horvátországban; **Kerecsényi Edit** A szlovéniai magyar néprajzi kutatások újabb eredményei; **Katona Imre** A jugoszláviai magyar néprajzi kutatások eredményei; **Gunda Béla** A moldvai magyarság újabb irodalma; **Lackovits Emőke** Néprajzi kutatások a Székelyföldön; **Lizanec, Petro** Magyar néprajzi kutatások Kárpát-Ukrajnában; **Ujváry Zoltán** A regionális kutatások eredményei és feladatai Gömör példáján; **Liszka József** A szlovákiai magyarok néprajzi kutatásának intézményes formái; **Méry Margit** Az önkéntes néprajzi kutatás szerepe és eredményei a szlovákiai magyarság körében; **Gaál Károly** Húsz év kutatás a burgenlandi magyaroknál; **Gráfik Imre** Néprajzi kutatások a burgenlandi örvidék területén az 1980-as évek második felében; **Bakó Ferenc** A kanadai magyarok néprajzi kutatása.

A konferenciát **Balassa Iván** zárta be, összegezve a tanácskozás eredményeit és körvonalazva a határainkon kívül élő magyarság néprajzi kutatásáról szóló konferenciák jövőjét. Abból a nagy érdeklődésből, ami a konferencia iránt mind helyben, mind pedig országosan is megnyilvánult (sajtó, rádió, televízió) nyilvánvalóvá vált, hogy ezekre a kutatásokra, illetve az ezen kutatásokról szóló beszámolókra rendkívül nagy szükség van. Ezeket a konferenciákat a jövőben is következetesen meg kell rendezni.

A konferencia nagy figyelmet szentelt **Lizanec, Petro** előadásának, amelynek a lényege az volt, hogy a korábbi állapotokhoz képest döntő változások következtek be a kárpátaljai magyar nemzetiség életében. A megváltozott körülmények között tág tere kínálkozik a néprajzi kutatásoknak is. A nem régen létrehozott ungvári Hungarológiai Intézet keretei között is folyhat néprajzi kutatás, a munka beindításához a magyar néprajzosok segítségét kérte. **Ujváry Zoltán** előadásában konkrét példákön igazolva kifogásolta, hogy a szlovákiai magyarság néprajzi kutatása (ahol is 12 szakképzett etnográfus dolgozik) számos intézményi terv, ígéret, felajánlás ellenére sem folyik megnyugtató módon. **Liszka József** előadásából az derült ki – más területekre is általánosíthatóan –, hogy Szlovákiában a magyarok néprajzi kutatásának legfontosabb intézménye a *múzeum*. Az általa is említett 12 szakképzett szlovákiai magyar etnográfus mindegyike múzeumban dolgozik. Magyarányú gyűjtőutakról, gyűjtő tevékenységről számolt be, amelynek az eredményeit a különböző múzeumok adattárai őrzik. Sajnálatos, hogy ezekből a kutatásokból alig valami kerül be a néprajztudomány vérkeringésébe, nagyrészt feldolgozatlanul az adattárakban maradnak.

A múzeumokkal kapcsolatosan említette **Liszka József**, hogy Borsiban, a Rákóczi kastélyban tervezik Szlovákia országos magyar néprajzi múzeumának létrehozását, amelynek az is feladatai közé tartozna, hogy az anyagot az elaprózódástól megóvándó, a szlovákiai magyar néprajzkutatások központi adattára legyen. A konferencia a tervet örömmel fogadta, bár megjegyezte – csatlakozva a **Lizanec** professzor hangsúlyozta kárpátukrán, szlovák és magyar közös hagyományok (mint például éppen

a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc) együttes kutatásának és bemutatásának óhajához, – hogy egy szlovákiai központi magyar néprajzi gyűjtemény és archívum létesítésére nem Borsit tartja a legmegfelelőbb helynek. A konferencia véleménye szerint a szlovákiai központi magyar néprajzi gyűjteményt és archívumot jól megközelíthető, nagy művelődési és múzeológiai hagyományokkal rendelkező helyen: Losoncon, Rimaszombatban, esetleg Komáromban vagy Rozsnyón kellene megvalósítani. Borsiban viszont a szovjet, a szlovák és a magyar határ közvetlen közelében egy, a három nép egymásratalálását is dokumentáló, nagyszabású II. Rákóczi Ferenc emlékmúzeumot (nemcsak kiállítást!) kellene létesíteni.

Dankó Imre

A népi kultúra elemei a magyar nemzeti műveltségben

Konferencia az Országos Széchényi Könyvtárban

1988. szeptember 26–28.

A Néprajzi Kutató Csoportban 1986 óta folyik egy kutató vállalkozás, az OKKFT Ts 4/5 „Magyarságkutatás” program támogatásával, mely hivatalos címe szerint „a népi kultúra képeinek alakulását kívánja feltárni a 19–20. században és a népi kultúra szerepét vizsgálja a magyar nemzettudatban”. A vállalkozás hangsúlyozottan nem korlátozza figyelmét csupán a néprajztudomány történetére, hanem mozaikszerű építkezéssel, résztanulmányok készíttetésével szélesen szeretné átfogni azokat a művészi, politikai, ideológiai mozgalmakat-törekvéseket, amelyek különböző képeket-felfogásokat alakítottak ki a népi kultúráról, annak eredetileg „láthatatlan”, megfelelő fogalmak és érzékenység hűján észrevehetetlen elemeit „fölfedezték”, és a nemzet múltjáról, jövőjéről, jellemvonásairól alkotott különböző elképzelésekhez kapcsolódva bevitték a köztudatba. A feladatnak megfelelően a vállalkozás szervezői bevontak a munkába történészeket, irodalomtörténészeket, művészettörténészeket, zenetörténészeket. Az eddigi eredményekből adott válogatást a Széchényi Könyvtár nagytermében rendezett konferencia, 40 előadással és rövid munkabeszámolóval.

A konferenciát Juhász Gyula akadémikus, a Magyarságkutató Intézet igazgatója nyitotta meg – akinek a felügyelete alá tartozik a vállalkozás – Paládi-Kovács Attilával, az MTA Néprajzi Kutató Csoportjának igazgatójával együtt. A kutatás célját, elméleti, történeti kereteit a szervezést irányító Hofer Tamás ismertette.

Az előadások és beszámolók néhány súlypont köré csoportosultak. *A népi kultúra képeinek megszerkesztése* c. szakaszban a magyar folklór szövegbázisának megkonstruálásáról, a népzene változó képéről, a népszínművek szerepéről a népi kultúra képeinek alakításában, a Magyar Néprajzi Társaság első programjáról, a vidéki múzeumok korai néprajzi törekvéseiről, a tájnyelvi irodalomról, a faluközösségi szervezetek jelentőségének fölismeréséről és a politikai folklorizmusról hangzottak el előadások (Niedermüller Péter, Sárosi Bálint, Kerényi Ferenc és Kolta Magda, Kósa László, Szilágyi Miklós, Szilágyi Márton, Wellmann Imre, Szűcs György).

Újabb tömböt alkottak azok a referátumok, amelyek *Népi kultúra-nemzetiségi kultúra* címmel részben magyarországi nemzetiségek, részben Magyarországon kívüli magyar csoportok népi kultúra felfogását vizsgálták. Szó esett a korai magyar soknemzetiségű folklór felfogásáról, a magyarországi zsidók és jelen korban a cigányok kulturális identitás építéséről (Fried István, Barabás Györgyi, Báthory János). Czövek Judit a Zobor vidéki magyarok körében, Hoppál Mihály amerikai magyarok közt vizsgálta a népi kultúra egyes elemeinek szerepét az etnikus-nemzeti tudatban.

Kelet és Nyugat közt: az orientalizmus kérdéséhez címmel a magyar népi kultúra felfogásokban jelentkező orientalizmusról, annak sajátos külföldi forrásairól (Sinkó Katalin) és külföldi párhuzamairól (Veres Péter) esett szó. A New Yorkból érkezett Érdy Miklós bepillantást adott a diaszpórában élő magyarok romantikus östörténet-felfogásába, Schmidt Éva pedig az obi-ugoroknak a „nyugati rokon” magyarokról való ismereteibe-élményeibe. Bartha Antal az östörténeti tudat és ideológia típusait vázolta Európában.

Különösen széles kutatási területe a vállalkozásnak *A népi kultúra áttételei a polgárosodó közműveltségben*. A nemzeti műveltség alsóbb, mindennapos szintjén elterjesztett, a paraszti hagyományokból vett elemek, illetve a művi úton létrehozott másolatok-utánzatok, mint a népies műdalok, részben alakították a társadalom felfogását saját népi kultúrájáról, részben részük volt a tájilag sokféle paraszti hagyomány föloldásában, kiszorításában, „homogenizálásában”. Az előadások ételekről, táncokról, polgári környezetben előadott, zongora kísérettel énekelt népdalokról, a parasztság szokásait megjelenítő nyomatokról, országosan kereskedelmileg terjesztett sárközi szöttesekről egyaránt szóltak (Kisbán Eszter, Kaposi Edit, Paksa Katalin, Cennerné Wilhelmb Gizella, Flórián Mária). Szóba került a helyi értelmiség beavatkozása a matyó népművészet alakulásába és a „matyó lakodalom” néprajzi látványossággá válása, a „magyar babák” és a szüreti bálok története, egyesületek hagyomány-ápoló szerepe, a mesekincs polgári használatra való átírása, a 30-as évek „magyaros” öltözködési mozgalma és Györfly István programja a népi műveltség elemeinek elterjesztésére (Hankóczy Gyula, Fügedi Márta, Haider Edit, Égető Melinda, Felföldi László, Benedek Katalin, Dózsa Katalin, Andrásfalvy Bertalan).

Célszerűnek bizonyult végül külön csoportot képezni a századforduló körüli, mindenekelőtt a gödöllői művészethez kapcsolódó *művészeti mozgalmak népművészet képeről*. A nemzeti stílus és a népművészet problematikáját Németh Lajos vázolta föl, két előadás Malonyay Dezső szerepét világította meg (Jurecskó László, Baranyai Zsolt), szó esett a gödöllőit megelőző németeleméri és nagybecskereki szövőműhelyről, a Zsolnay gyár népi eredetű és keleti mintáiról, és a gödöllőiekkel párhuzamba állítható lengyelországi zakopanei művész-körrel (Born Miklósné, Csenkey Éva, Szabó Piroska). Végül Halmos Béla az 1970-es évek népzenei mozgalmát vázolta, immár történeti távlatból, és fűzött hozzá néhány zenésztársával hangszeres illusztrációt.

Az egyes előadásokhoz kapcsolódó rövid hozzászólásokból, majd a záróvitából kitűnt, mennyi elvégzendő feladat van részben a magyar nemzeti kultúrának mint néprajzi/antropológiai szemlélettel, módszerekkel vizsgálható kulturális rendszernek a kutatásában (ezzel a problémakörrel foglalkozott ugyanennek a vállalkozásnak a keretében az 1988 április végén rendezett svéd–magyar munkakonferencia) – részben a népi kultúráról különböző korokban, különböző társadalmi csoportok által kidolgozott képek vizsgálatában. Egymásra rétegezve ez a sokféle felfogás ma is, sokszor töredékesen, tisztázatlanul benne él a köztudatban és zavarja a néprajztudomány megítélését is.

Hofer Tamás

A Jászkunság kutatása 1988. Tudományos tanácskozás Szolnokon

Közismertek és széleskörűen méltányoltak azok a táj-népcsoportkutatások, amelyek – főleg a TIT Országos Néprajzi Választmánya, a Szolnok Megyei Szervezetének Néprajzi Szakosztálya, a Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága, valamint a kutatásban érdekelt városok-községek tanácsai és egyéb szervezetei, intézményei jól összehangolt közös munkájuként – immár hosszú évek óta folynak Szolnok megyében. Ezek közül a táj-népcsoportkutatások közül kimagaslik a *jászkun-kutatás*. Ebből a mezőnyből is kiemelkedett a Szolnokon 1988. december 2–3-án megrendezett „A Jászkunság kutatása 1988” című konferencia, amire szándékoztak eljönni az oszét-jász etnikai kérdésekkel foglalkozó szovjet kutatók legjelesebbjei is (Vasziljeva, G.P.; Uarziati, V.; Kuznyecov, V.A.; Kalojev, B.A.). A konferencia értékéből mitsem vont le az a sajnálatos tény, hogy a szovjet kutatók a közbejött kaukázusi fejlemények következtében nem utazhattak ide, különösen nem akkor, ha tudjuk, tapasztalhattuk, hogy a legtöbb szovjet előadó elküldte előadásának szövegét, amit a konferencián fel is olvastak.

A kétnapos tanácskozás több részből állt. A bevezető plenáris ülést, ami a Rokon népek a Kaukázusban és Közép-Ázsiában címet viselte és nagymértékben a jász etnogenezissel foglalkozott, ugyancsak plenáris ülés követett A Jászkunság a középkorban címmel. A Jászkunság középkori történetének legfontosabb mozzanatai etnikus tartalmúak. Nem szabad megfeledkezni arról, hogy mind a kis- és nagykunok, valamint a jászok is a középkorban telepedtek be hazánkba. A második napon a konferencia három szekcióra oszlott és úgy folytatta munkáját. Nehéz volna mind a 39 előadásról egyenként beszámolni, nem is szólva az egyes üléseket követő vitákról és az egész konferenciát bezáró Szabad fórum előadásnak is elmenő megnyilvánulásairól. Minthogy a tanácskozáson több ígéret hangzott el arra vonatkozóan, hogy a konferencia anyagát megjelentetik – és ebben éppen a szolnoki múzeum nagyszerű, mozgalmas és gyors kiadványozási gyakorlatára való tekintettel nincs miért kételkednünk – ismertetésünkben csak a legfontosabbakra, szinte a címekre szorítkozzunk.

A plenáris ülés első részének elnöke Istvánovits Márton volt. Őt előadás a jászok etnogenezisével, kaukázusi rokonaikkal foglalkozott (Tóth János – Tóth Marianna: A jászok etnogenezise és korai etnikus története; Horgosi Ödön: Az oszét-jász népnév eredetéről; Vasiljeva: Az alánok és kipcsakok szerepe a türkmének etnogenezisében népművészeti adatok alapján; Uarziati: Hagyományos asztalka – fyng – az alán-oszét mitológiában; Kuznyecov–Tóth M.: Az oszét pogány szentélyek. Rekom, Osz-Bogatar). Az ülésről valóban nagyon hiányoztak az oszét előadók, felolvasott előadásaik csak kevéssé pótolták a közvetlen eszmecsere során lehetséges személyes kontaktusokat.

A plenáris ülés második része Erdélyi István elnökletével főleg régészeti kérdé-

sekkel foglalkozott (Madaras László: Adatok a Jászság VI–IX. századi történetéhez; Selmeczi László: A jászok régészeti kutatása; Pálóczi Horváth András: A kun régészeti anyag bizánci és balkáni kapcsolatai; Kuznyecov: Alánok és jászok Magyarországon; Blazovich László: A kiskunsági kunok és Szeged a XV. században és a XVI. század első felében; Fenyvesi László: Buda magyar, utóbb török kormányzatának kapcsolata a Jászkunsággal, XV–XVII. század; Henkey Gyula: A jászsági és kunsági őslakosok etnikai és embertani vizsgálata). A régészeti előadások arra törekedtek, hogy bizonyos leletek, leletegyüttesek segítségével meghatározzák és körülhatárolják a jász és a kun etnikumot, illetve, hogy felderítsék a jászok-kunok letelepedésének történetét. Sajnos, az előadások csak a török hódoltságig tárgyalták a kérdést, az 1660–1720 közti, a jász és kun telepek életébe döntő változásokat hozó időszakról nem esett szó. Pedig az ekkor lezajlott migrációk etnikailag is új helyzetet teremtettek. Az ilyen jellegű történeti előadások hiánya az ezután következő néprajzi előadásokat erősen befolyásolta, hiszen a XVIII. századtól kezdve egyetlen jász- illetve kun település vonatkozásában sem beszélhetünk intakt, homogén, kontinuens lakosságról és kultúráról.

Az első szekció (A Jászkunság néprajza) elnöke Gunda Béla volt. Bevezetőjében hangsúlyozta, hogy ez a konferencia méltán ülésezik Szolnokon, mert a megye mindig híres volt színvonalas, eredményes néprajzi tudományos kutató- és feldolgozó munkájáról. Előzményként sok más munka mellett a megye határain messze túlmutató, hasonló vállalkozásoknak példát szolgáló, első magyarországi néprajzi atlaszt, a *Szolnok megyei néprajzi atlaszt* említette, de utalt a megyék népművészetét bemutató sorozat első köteteként megjelent *Szolnok megye népművészete* című kiadványra is. A néprajzi előadások ugyancsak etnikus kérdésekkel, a jász és kun etnikum nyomkövetésével, kimutathatóságával foglalkoztak (Kalojev, B.A.: Néhány oszét-jász néprajzi párhuzam; Szabó László: A csillagalakú buzogány és néprajzi párhuzamai; Kiss József: Húshagyókeddi bacchanália Árokszálláson 1740-ben; Gulyás Éva: A nagy-kunsági református egyházak XVIII. századi anyakönyvi ábrázolásai; Bellon Tibor: Legelők és legeltetési rend a Nagy-kunságban a XVIII–XX. században; Fazekas Mihály: A páztorkutya a Nagy-kunságban; Horthiné Bathó Edit: Népi gyermekjátékok a Jászkunságban; Farkas Ferenc: A jászsági névtani vizsgálatok eredményeiből).

A második szekció (A Jászkunság története – XVIII–XX. század) Balassa Iván elnöklétével dolgozott. Az előadások szinte kivétel nélkül XIX. századi tárgyúak voltak, éppen az etnikai szempontok miatt érdekes és kellően fel nem tárt XVIII. század első felének nem szenteltek elég figyelmet (Szabó Lajos: Bér- és jövedelemviszonyok, reálértékekkel Kisújszálláson a XVIII. század második felében; Gulyás Katalin: Az 1828-as országos összeírás a Jászkun Kerületben; Bagi Gábor: A Jászkun Kerület és a reformországgyűlések problematikája – különös tekintettel az 1832/36. évi országgyűlésre; T. Bereczky Ibolya: Jenő puszta megvásárlásának társadalomgazdaságtörténeti háttere; Szabó István: A Nagy-kunság és a Jászság iparának főbb vonásai; Fekete Pál: Félegyháza 1848/49-ben; Balogh Mihály: Lappangó 1848-as kisnyomtatványok egy iskolai könyvtárban; Cseh Géza: A türkevei helyi érdekű vasút kiépítése).

A harmadik szekció nem egyértelműen folklór-kérdésekkel foglalkozott (A Jászkunság település- és népesedéstörténete – XVIII–XX. század) Ujváry Zoltán vezetése alatt. Ha végignézünk az előadások listáján a településtörténeti témájú előadások jutnak túlsúlyba. Együttal némi kielégítéssel szolgálnak arra vonatkozóan, hogy a mind történeti demográfiailag, mind történeti statisztikailag – mindenképpen migrációs tényezők miatt – fontos XVIII. század első feléről is szóltak (Novák László: A Jászkunság településnéprajzi viszonyai; Juhász Antal: Újabb településtörténeti kutatások

a Kiskunságban; Sztrinkó István: A kiskunmajsai Liber Fundi történeti-néprajzi elemzése; Tóth Judit: Történelem és mondahagyomány a Kiskunságban; Órsi Julianna: Szokásjog, jogszokás a XVIII. századi Nagyunságban; Csatári Bálint: Új településformáló folyamatok a Kiskunságban; Pethő László: Jászszentandrás szociológiai vizsgálatának eredményei; Vadász István: Kunhegyes vonzáskörzete).

A szekcióülések végén több értékes kérdés és hozzászólás hangzott el. Egyik-másik előadás kapcsán élénk vita is kialakult. Sokan sajnálkozásuknak adtak kifejezést nemcsak a szovjet előadók távolmaradása, hanem egyes előadások – mint például az Illyés Bálinté (Adatok a Kiskunság XVIII. századi népéletéhez) – elmaradása miatt is.

A konferenciát záró Szabad Fórum, melyen Balassa Iván elnökölt és zárszót is mondott, kötetlen beszélgetés formájában egyöntetűen nagyra értékelte a tanácskozás munkáját. A konferenciát jól előkészített, rendben, zökkenő nélkül lefolytatott, új adatok, ismeretek publikálása mellett új szempontok alkalmazását elősegítő interdiszciplináris „műhelynek” minősítette, és elkötelezte magát a munka folytatására, a tanácskozás anyagának megjelentetésére.

Befejezésül hozzá kell tennünk, hogy a tanácskozás nagy értékei voltak azok a találkozások, kötetlen beszélgetések, baráti összejövetelek is, amelyek a konferencia egész tartama alatt folytak, mint a közvetlen tudományos információcsere semmivel sem pótolható alkalmi. A tanácskozás ilyen értékekkel való gazdagítása a rendezőszerveken kívül Kaposvári Gyula ny. megyei múzeumigazgató, Tálás László megyei múzeumigazgató és Szabó László múzeumi osztályvezető érdeme.

Dankó Imre

Dunántúli Néprajzi Nap Szombathelyen

A Dunántúli néprajzával foglalkozó etnográfus szakemberek hatodik alkalommal találkoztak 1988. október 10–11-én Szombathelyen, ahol a házigazdai tisztet a Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága vállalta magára. A rendezvény szervezésében a Veszprémi Akadémiai Bizottság Néprajzi Munkabizottsága és a Magyar Néprajzi Társaság Ethnographia Pannonica Szakosztálya is közreműködött. A regionális néprajzi kutatások elősegítését és összehangolását szolgáló, ennek megfelelően minden évben más tájegységen tartott szakmai tanácskozás első alkalommal lépte át az országhatárt: az egész napos szombathelyi tudományos ülést másnap burgenlandi tanulmányi kirándulás követte, ami egyúttal a nemzetközi kapcsolatteremtés, ill. a korábban kiépített együttműködés fejlesztését is szolgálta a kölcsönös érdeklődés révén, mert az első napi ülésen osztrák kollégák is részt vettek, nagy figyelemmel követve a kutatási beszámolókat.

A Szombathelyi Képtár hangulatos előadótermében folyó szakmai tanácskozást dr. Gráfnik Imre megyei múzeumigazgató mint házigazda üdvözölte. Majd jelen sorok írója a VEAB Néprajzi Munkabizottsága elnökeként megnyitójában a hungarológiai kutatások és a nemzetközi kapcsolatok ápolásának fontosságára mutatott rá, amihez ezek a rendezvények és a regionális kutatások számottevően hozzájárulnak. Utalt a hagyományörzés, az identitástudat erősítésének szakmai kötelezettségeire, aminek jegyében 1989 tavaszán Sebestyén Gyula etnográfus születésének 125. évfordulója alkalmából Köveskálón, az év őszén pedig Bátky Zsigmond halálának ötvenedik évfordulóján Székesfehérváron kerül sor emlékülésre. A megnyitó kapcsán a Néprajzi Társaság Ethnographia Pannonica Szakosztályának elnöke, dr. Andrásfalvy Bertalan szólt a Pannon-térség tudományos kutatásának nemzetközi együttműködési formáiról,

melyek között fontos helyet kap a közel két évtizede rendszeresen megrendezett Ethnographia Pannonica konferencia. Ez a fontos nemzetközi rendezvény 1989 nyarán Zágrábban kerül sorra.

A tanácskozás előadásai három központi témakörhöz kapcsolódtak. Elsőként a Délnyugat-Dunántúl történeti – néprajzi kistájainak kutatási programja szerepelt, amit dr. **Barabás Jenő** egyetemi tanár (ELTE Budapest) összefoglaló áttekintése vezetett be. A Vas és Zala megye területén 1984 óta folyó komplex kérdőíves kutatás közel félezer település hagyományos népi kultúrájának átformálódását igyekszik megragadni. A részben önkéntes gyűjtők bevonásával folyó nagyszabású adatfeltáró munka a két megyei múzeumi szervezet aktív irányításával folyik, aminek részleteiről és további feladatairól dr. **Nagy Zoltán** múzeumigazgató (Körmend) és dr. **Pintér István** múzeumi osztályvezető (Zalaegerszeg) adott tájékoztatást. A sokrétűen, kartografikus példákkal is ismertetett kutatómunka már most kirajzolódó legfontosabb eredményei a táji és társadalmi kapcsolatrendszerek formáinak, az innovációs központok elhelyezkedésének valamint a polgárosultság szintjének – eddig nélkülözött – differenciált, pontos megragadását sejtetik.

A regionális kutatási programon túlmutató, korábban felvállalt határon túli magyarságkutatás témakörében **Gráfik Imre** tartott tömör összefoglalást a burgenlandi magyarság kultúrájának néprajzi vizsgálatáról. A kutatómunka megfelelő személyi feltétele ugyan még nem áll rendelkezésre, a hazai szakmai intézményrendszer az együttműködés elvi támogatásánál nem tud egyelőre többet nyújtani. Eddig jobbra a szombathelyi Tanárképző Főiskola elsősorban nyelvjárási gyűjtőmunkával, a múzeum pedig időszaki kiállítások rendezésével kapcsolódott be ebbe a fontos kulturális misszióba. Lényegében az egyes regionális kutatásokra szerveződött munkaközösségek tágíthatnák kutatótevékenységük határát, amihez reális lehetőségként kínálkozik elvi oldalról a VEAB Magyarságkutató Munkabizottságának megalakulása valamint gyakorlati oldalról a Galambos Ferenc által létrehozott felsőöri kutatóközpont. Természetesen első lépésként a kutatási program és stratégia kidolgozására, az intézményi központ és a konkrét kutatási témák kijelölésére van szükség. Sürgető igényként merül fel egy részletes bibliográfia elkészítése, ami a tervezésekhez is hasznos szolgálatot nyújt.

Az előadásokhoz kapcsolódó hozzászólások, melyek között dr. **Wolfgang Gürtler** múzeológus (Eisenstadt) is szerepelt, a burgenlandi magyarság szisztematikus néprajzi kutatásának megindítását sürgették. Végezetül a Vas megyei Múzeumi Szervezet országos jelentőségű tevékenységéről: a körmendi múzeumhoz telepített Kézműves Archivumról **Nagy Zoltán** tartott tájékoztató beszámolót.

A tanácskozás résztvevői burgenlandi látogatásukat a szalónaki várban A kerámia 8000 éve Nyugat-Pannóniában című kiállítás megtekintésével kezdték. A szellemes, újszerű látvány-megoldásokat alkalmazó időszaki kiállítás a szombathelyi és a kismartoni múzeum együttműködésének egyik szép eredménye. Felsőöriben dr. **Galambos Ferenc** plébános ismertette a magyar nyelv ápolására tett sokrétű fáradozását és kalauzolta az érdeklődő csoportot a helybeli könyvtár gazdag gyűjteményében valamint a parókián kialakított hungarológiai kutatóközpontban, ami 10-15 főnyi kutatócsoportnak is elhelyezést tud nyújtani. Tehát a burgenlandi kutatómunka tárgyi feltételei adottak! Galambos Ferenc további figyelmet érdemlő törekvése magyar falumúzeum és néprajzi gyűjtemény létrehozása, aminek lehetősége Őrszigeten mutatkozik realizálhatónak a településközpont hagyományos építészeti jellegének megmentésével összehangolva.

A két napos tanácskozás során tett személyes tapasztalat arról győzőtt meg

bennünket, hogy az öntevékeny kezdeményezéssel és áldozatvállalással elért eredmények részölkálnak az intézményi támogatásra, hiszen ezek töltenék meg élő, valós tartalommal az államközi kulturális egyezmények gyakorta formális kereteit. Ez pedig nemcsak a nyugat-dunántúli és a burgenlandi lelkes lokálpatrióták óhaja, hanem a határainkon kívül rekedt magyarság sorsáért felelősséget érző valamennyiünk ügye is.

Selmecei Kovács Attila

Harmadik konferencia a tokaj-hegyaljai mezővárosokról

Több Borsod-Abaúj-Zemplén megyei tudományos, közművelődési intézmény, valamint a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola és a sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskola közreműködésével Tokaj Város Tanácsa 1988. október 21–22-én rendezte meg Tokajban a harmadik tokaj-hegyaljai mezővárosok történelmével, néprajzával és földrajzával foglalkozó konferenciát. A konferencia nagy meglepetése volt, hogy a résztvevőknek kiosztották az előző konferencia anyagából összeállított tanulmánykötetet (**Bencsik János – Viga Gyula** szerk.: *A hegyaljai mezővárosok történelmi néprajza*. Az 1987. október 19-én Mádon rendezett tájkonferencia anyaga. Néprajzi vidékek Borsod-Abaúj-Zemplén megyében VI. A miskolci Herman Ottó Múzeum Néprajzi kiadványai XXII. Miskolc, 1988. 144 p.).

Ennek a konferenciának az előadásai is a korszerű tudományosság szempontjainak megfelelően aktuális kérdéseket és módszereket tárgyaltak, legtöbbjük saját gyűjtésű új anyagra támaszkodott. Három előadás csoportban tizenöt, zömében néprajzi és történelmi előadás hangzott el. **Szabadfalvi József** megnyitó beszéde után, amely értékelte az előző két konferenciát majd ennek a mostani, általa megnyitott konferenciának a célkitűzéseiről szólt, következtek az előadások. **Balassa Iván** a Tokaj-Hegyalja szőlészeteinek néhány történelmi forrásáról, **Dankó Imre** Olaszliszka etnokulturális szerepéről, **Csorba Csaba** Tokaj várának történetéről, **Boros László** a tokaj-hegyaljai szőlő- és borgazdaság természetföldrajzi alapjairól, **Frisnyák Sándor** a tokaj-hegyaljai borpincék földrajzi vizsgálatáról, **Gőz Lajos** Tokaj-Hegyalja bányaiparának gazdaságföldrajzi jelentőségéről, **János István** tekintettel Tokaj címerére, a kigyó ikonográfiájáról, **Szalay Emőke** a tokaji református egyház 1704. évi ezüstpotharáról, **Korompay Katalin** Tokaj településszerkezetének kutatásáról, **Takács Péter** a zsidók XVIII. század végi hegyaljai szerepéről, **Páll István** egy szabolcsi uradalom XVIII. század végi hegyaljai szőlőtermesztéséről, **Bencsik János** a tokaji nemtelenek szerepéről Tokaj társadalmában a napoleoni háborúk végén, **Szabó József** a piaristák tokaji iskolájának történetéről, **Udvari István** Hodinka Antalról, Tokaj múltjának kutatójáról, **Jenei István** pedig **Orczy Lőrinc** és Tokaj kapcsolatáról tartott előadást.

Ahogy a címekből is láthatjuk, az előadások csak részben voltak néprajziak, de mindegyikét egységbe fogta egyfajta néprajzi szemlélet, a kérdések néprajzi megközelítési módja. Ilyen meg gondolásokból elmondhatjuk, ez a konferencia is, mint ahogy elődei is, *történelmi-néprajzi* konferencia volt. Az előadásokkal kapcsolatosan még szólnunk kell arról, hogy azok szerencsésen kiegészítették egymást. Talán ezzel is magyarázható, hogy a két nap folyamán viszonylag kevés hozzászólás hangzott el. Jogosan érezte mindenki kerek egésznek a konferenciát. Igéret hangzott el anyagának megjelentetésére. De még ennél is fontosabb volt **Frisnyák Sándor** által előterjesztett javaslat a tokaji Városi Tanácsnak címezve, hogy állandósítsa ezt a fajta konferenciát,

anyagát sorra jelentesse meg, és tegye ezeket a konferenciákat mindenek előtt Tokaj, illetve a Hegyalja kutatásának fórumává.

Dankó Imre

Néprajzi előadói konferencia Polgáron

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Hajdú-Bihar megyei és Polgár nagyközségi Szervezete, a Hazafias Népfront Hajdú-Bihar megyei Szervezete Helytörténeti- és Honismereti Bizottságával karöltve 1988. szeptember 26-án a polgári Ady Endre művelődési Központban néprajzi előadói konferenciát rendezett. A sok hasonló konferencia köréből ezt magasfokú szakmaisága és a tárgyválasztás aktualitása emelte ki és tette többek között alkalmassá arra is, hogy róla a Néprajzi Hírek hasábjain beszámoljunk.

Az előadói konferencia címében is megadott tárgya: a *Történettudomány – Néprajztudomány* egymáshoz való viszonya volt. Első előadóként Dankó Imre mintegy bevezetésként, *A néprajztudomány történettudományi szempontjai* címmel tartott előadást. Orosz István előadása továbbvitte, jobban körülhatárolta a kérdést *Néprajz és agrártörténet* című, Tagányi Károlyra, Imre Istvánra, Wellmann Imrere és Szabó Istvánra hivatkozó előadásával. Ujváry Zoltán a folklór, a folklorisztika szempontjából világította meg a kérdést *Történelem és a népmonda* címmel. Az előadás színfoltja volt a történeti anekdoták egyike-másikának idézése. Az előadói konferenciát helyi vonatkozású előadás zárta, Bencsik János: *Polgár társadalomtörténeti-társadalomnéprajzi vázlat*a címmel. Az előadások utáni számos hozzászólásban az elmondottakat példák, kérdésekkel, kiegészítésekkel gazdagították.

A konferencia végén az a határozat született, hogy az elhangzott előadások kiadásra átdolgozott anyagát a Hazafias Népfront és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat megyei szervezetei közösen megjelentetik.

Dankó Imre

Emlékezés Kiss Áron halálának 80. évfordulóján

1988. október 22-én Nyíregyházán került sor Kiss Áron halálának 80. évfordulója alkalmából rendezett emlékülésre. A Múzeumi és Műemléki Hónap Szabolcs-Szatmár megyei rendezvénysorozatának e kiemelkedő programját a megye Kodály Társasága, Pedagógiai Intézete és a HNF Bizottsága anyagiakban is támogatta. Az emlékülésen hét előadás hangzott el, amit a megyeszékhely 4. sz. Általános Iskolájának gyermekcsoportja és a Balázs Gusztáv néprajzkutató vezette „Igrice” Táncegyüttes hangulatos műsora színesített. A Kiss Áron Magyar Játék Társaság részéről dr. Igaz Mária néprajzkutató, Hajdú Gyula játéktörténész és dr. Kriston Vízi József néprajzkutató tartottak előadást. A Budai Paedagogium (ma Budapesti Tanítóképző Főiskola) egykori igazgatójának emlékét, szellemi örökségét a mai pedagógusok nevében Kovács Zoltán főiskolai tanár méltatta röviden, köszönetet mondva egyúttal a vendégek nevében Tarcai Zoltán tanszékvezetőnek és munkatársainak (Bessenyei György Tanárképző Főiskola) a kitűnő szervezésért és a baráti hangulatért.

A résztvevők másnap Porcsalmára utaztak, ahol Fehér Zoltán tanácselnök és Barna József párttitkár adott tájékoztatást a nagyközség múltjáról és jelenéről. Ezt követően a helyi általános iskolában, többszáz ünneplő jelenlétében, a porcsalmi

és kömörői gyerekcsoportok játékfüzére után dr. Györgyi Erzsébet néprajzkutató, a Kiss Áron Társaság alelnöke mondott avató beszédet az aulában elhelyezett emléktábla előtt, méltatva Kiss Áron teljes emberi példáját a mai utókor és a jövő generáció számára.

Kriston Vízi József

A Nemzetközi Kárpát-Balkán Kutató Bizottság Népi Építészeti szekciójának ülése Szentendrén

A Kárpát-Balkán régió népi kultúrájának tanulmányozására irányuló program (MKKKB) keretében a „Népi építészet a Kárpátokban és a Balkánon” című monográfiát készítő nemzetközi szerzői kollektíva munkaulést tartott a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban 1988. szeptember 18–23. között. A munkaulésen résztvett Bagra Georgieva (Bulgária), Jan Botik, Václav Frolec, Jiri Langer (Csehszlovákia), Lasta Tylkova (Lengyelország), Natalia Gracianszkaja (Szovjetunió), Füzes Endre, Cseri Miklós (Magyarország).

A tanácskozást Václav Frolec, a szerzői kollektíva vezetője irányította. A munkaulésen a szerzők megvitatták a monográfia első, Lakóház c. kötetének elkészült fejezeteit (A ház és a család; A lakóház alaprajza; Falazatok, építőanyagok; Tüzelőberendezések stb.). A viták a területi elhatárolás, a terminológiák, és funkcionális szempontok érvényesítése körül csúcsosodtak ki. Nem kis problémát okoz majd a szerkesztőknek az egyes kérdéskörök súlyozása olyan módon, hogy az egész mű általánosítható érvénnyel informáljon a vizsgált régió egészéről is.

Fontos megállapodásnak tarthatjuk, hogy a balkáni régióban Jugoszlávia képviselői az ország észak-keleti vidékét kutatják és írják le, míg a bolgár kollektíva tevékenysége lényegében a Duna mellékre és az ún. Sztara Planyinára korlátozódik. Elfogadta a szerzői kollektíva V. Frolec azon javaslatát is, hogy – mivel Románia küldötte évek óta nem vesz részt a közös munkában – a magyar szerzők írjanak a problémakör erdélyi vonatkozásairól a már meglévő magyar és román szakirodalom alapján. A vita végén a szerzők rögzítették, hogy az első kötet még hiányzó vagy a tanácskozáson átdolgozásra javasolt fejezeteit szakaszosan, de legkésőbb 1989. július 31-ig elkészítik és elküldik a szerkesztőknek. A kész kéziratot Václav Frolec és Jan Botik szerkesztők a pozsonyi Szlovák Tudományos Akadémia „Veda” kiadójának 1990. január 30-ig leadják.

A tanácskozás második napirendjét a monográfia második kötete (Gazdasági és ipari létesítmények) tudományos koncepciójának megvitatása képezte. Jiri Langer kötet szerkesztő készít tervezetet, melynek alapanyagát az egyes tagországokban folyó tudományos kutatás eddigi eredményei és tanulságai képezik, amit a szerzői kollektíva a következő ülésén vitatja meg és hagyja jóvá. A kutatások és egymás eredményeinek megismerése érdekében 1988. végéig minden tagország bibliográfiát készít saját országa eredményeiről, s ennek összegzését kutatási segédletként kapják kézhez a szerzők. A szerzői kollektíva a második kötet munkálataihoz új tagokat is bevont a munkába: Jan Poboda (Csehszlovákia), K. Jagella (Lengyelország), T. Koszmina (Szovjetunió) és Cseri Miklós (Magyarország). A szovjet szekció kéréssel fordul majd a moldáviai SzSzK Tudományos Akadémiájához, hogy nyújtson segítséget e témára vonatkozó román szakirodalom felhasználásában.

Döntés született a közeljövő szekcióüléseinek ütemtervéről is: 1989. októbe-

rében Csehszlovákia (Martin vagy Roznow pod Radhostem), 1990-ben Szovjetunió, 1991-ben Lengyelország, 1992-ben pedig Jugoszlávia ad helyt az üléseknek.

A szerzői kollektíva a tanácskozás végeztével közös jegyzőkönyvet készített, melynek függelékeként tiltakozását fejezte ki a romániai falurombolás ellen, s a kulturális örökségek védelmére szólított fel. A munkaülés szakmai programját tartalmazó anyagot megvitatták, és a közös múzeumlátogatások a Néprajzi Múzeumban és a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban.

Cseri Miklós

Építészeti formák és lakáshasználat az árkádós házak példáján

Konferencia Szalonakon 1988. szeptember 21–25.

A szalonaki egykori Batthyány-várban immár 1982 óta évente megrendezik a „Schlaininger Gespräche” (Szalonaki beszélgetések) néven ismert tanácskozást. Ezen minden alkalommal más-más téma köré csoportosítva vitatják meg különböző tudományágak osztrák és magyar kutatói a dél-burgenlandi térség mai arculatának kialakulásához vezető szerkezeti változásokat. A tanácskozásokon elhangzó előadások és a hozzájuk kapcsolódó vita külön kötetekben jelennek meg.

Az idei tanácskozás témája a dél-burgenlandi térség népi építkezését, településképlet is meghatározó árkádós házak problematikája volt. A konferencia szervezői már időben megküldték a jelentkezőknek a téma feldolgozásának javasolt súlyponti kérdéseit. A konferencia az építészeti formák és a lakáshasználat történeti, társadalmi- és gazdaságtörténeti, néprajzi, építészeti és műemlékvédelmi szempontú vizsgálatával próbált választ keresni az árkádós házak megjelenésének, elterjedésének, társadalmi hátterének, megőrzésének és a mai igények szerinti lakhatóvá tételének, „revitalizálásának” kérdéseire. A sokoldalú célkitűzésnek megfelelően történelemszemléletű, levéltárosokból, néprajzosokból, építészekből, műemlékekből sőt jogászokból álló népes gárda vett részt a tanácskozáson, amely a magyar résztvevők révén az árkádós (tágabb értelemben tornácos) házak problematikáját átfogóbb területen vizsgálta.

Rudolf Kropf, Olaf Bockhorn és Wolfgang Meyer a burgenlandi árkádós házak kutatásának legújabb eredményeiről számoltak be. Magyar részről Bíró Friderika és Gráfik Imre az őrségi kőidősi házak megjelenését, elterjedését, s ezzel összefüggésben a lakáskultúra változásait vizsgálták. Lukács László a Káli-medence tornácos házairól, H. Csukás Györgyi a balatonfelvidéki németek tornácos házairól tartott előadást, kitérve a megőrzés és fenntartás lehetőségeire is. Borus József terminológiai kérdésekkel foglalkozott beszámolójában. Gerhard Seebach az ókortól napjainkig ívelő időszakot átfogó összefoglalójában az árkádok megjelenési formáit és jelentését vizsgálta a különböző történeti korokban, más-más társadalmi rétegeknél. Felhívta a figyelmet arra a terminológiai zűrzavarra, amit a konferencián elhangzott előadások is ékesen bizonyítottak. Alig akadott két előadó, aki az egyes tornáctípusokat azonos megnevezéssel illette volna, de magának a tornácnak az átfogó megnevezésére sem találtunk megfelelő, mindenki által elfogadott német elnevezést. (Az osztrák néprajzos kollégák által javasolt „árkádós ház” megnevezés nem alkalmazható ui. a gerendával áthidalt, egyesek lezárású tornáccal épült házakra, minthogy az elnevezés a tornác formájára és nem az azonos funkcióra utal.)

Az osztrák kollégák előadásaiban az árkádós házak megőrzésének, korszerűsítésének („revitalizálásának”) kérdése kapta a legnagyobb hangsúlyt. Nemcsak néprajzosok, építészek (Wolfgang Gürtler, Wolfgang Kozmak, Peter Obleser, Heinrich W

A konferencia résztvevői egy szépen helyreállított árkados ház udvarán Szigeten

Csukás Györgyi felvétele

Gimbel) foglalkoztak előadásukban az árkados házak megőrzésének lehetőségeivel, hanem több előadás vizsgálta a településkép védelmének, a műemléképületek megőrzésének, felújításának politikai, jogi, praktikus pénzügyi aspektusait is (**Helmut Widder**, **Roland Widder**, **Franz Artner**). Végül több előadás méltatta a mai építészeti gyakorlatot is, a hagyományos településképbe illeszkedő, a helyi építési hagyományokat is korszerűen felhasználó épületekkel illusztrálva a pozitív törekvéseket. Még több példáját láttuk azonban a negatív jelenségeknek, így pl. az árkádok olyanféle alkalmazásának lakó- és középületeken, amelynek semmi köze a helyi hagyományos építkezéshez, ami a funkció és forma meg nem értéséről, ízlészavarról árulkodik (**Vera Mayer** és **Wolfgang Kozmak** előadásai).

Nem kevésbé voltak érdekesek a megadott témához csak lazán kapcsolódó előadások. **Bariska István** 18. századi kőszegi, **Zimányi Vera** 17. századi ruszti inventáriumok alapján vázolták fel a polgárság lakáskultúráját, életmódját. **J. Varga János** egy 17. századi nyugat-magyarországi köznemesi birtokközpont gazdálkodását ismertette levéltári források alapján. **G. Tóth István** 17. századi pécsi, körmendi ill. kanizsai házösszeírások tanulságait ismertette.

A konferencia színvonalát nagyban emelte az előrelátó, minden bizonnyal az előző évek tapasztalataiból is okuló gondos szervezés. Minden előadás után – még a megadott fél óra túllépése esetén is – bőven maradt idő véleménycserére, vitára. A kellemes, családias légkörben zajló konferencián rövid kirándulásra is jutott idő, melyen elsősorban Dél-Burgenland árkados házaiban gazdag településeit látogattuk meg. Meg-

tekintettünk több, a közelmúltba helyreállított és korszerűsített árkádos házat is. A konferencia egynapos magyarországi kirándulással zárult, ahol Kőszeg-hegyalja, Cák népi építészeti emlékeivel, a vasi múzeumfaluvál és a szalafői műemlékegyüttessel ismerkedhettek meg vendéglátóink.

H. Csukás Györgyi

Népművészet és jelenkor Konferencia az Észti Állami Múzeumban

Az Észti SzSzK Állami Néprajzi Múzeuma meghívására, a budapesti Néprajzi Múzeum által kiküldött képviselőkként résztvettünk az 1988. április 14–15-én „Népművészet és jelenkor” című két napos konferencián Tartuban. A meghívás – a meghívó levélben is jelzett – célja a két múzeum közötti együttműködés kialakítása volt. Az észti múzeum számára lehetőséget nyújtott a gyors meghívásra az utóbbi időben megnőtt önállósága.

A konferencia tárgya egyrészt a múzeum tevékenységének ismertetése, értékelése volt az igazgató, A. Peterson részéről, valamint az önkéntes néprajzi gyűjtőpályázat eredményhirdetése és díjkiosztása. Másrészt a múzeum munkatársai és más észti múzeumokból meghívott vendégek kutatási eredményeiket ismertették egyrészt a hagyományos, másrészt az új népművészet köréből. Ezt az alkalmat használták fel arra is, hogy a Finn Nemzeti Múzeum jelenlevő képviselőjének ajándék tárgyegyüttest adjanak át. Itt jegyezzük meg, hogy további külföldi a jelzett finn kolléganőn és rajtunk kívül nem volt, csupán egy-egy vendég a szomszédos szovjet köztársaságokból.

Mi is lehetőséget kaptunk arra, hogy a Néprajzi Múzeum tevékenységéről, a konferencia tárgyához kapcsolódó munkákról röviden említést tegyünk. Az elmondottak iránt nagy érdeklődést tapasztalhattunk.

A konferencia kapcsán megtekinthettük a szépen rendezett raktárakat (amelyek éppen nem voltak épületfelújítás alatt), megismerhettük a múzeumi nyilvántartást. Megtekinthettük az új népművészeti kiállítást. Két alkalommal is lehetőséget nyújtottak a vendéglátók a múzeumvezetőséggel való beszélgetésre. Átadták az együttműködési szerződés tervezetüket is. Lehetőségünk nyílt továbbá folklór bemutatón részt venni.

Az észti Néprajzi Múzeumban jól működő, kulturált muzeológiai munkát folytató, európai mércével mérhető intézményt ismertünk meg. Különös figyelmet érdemelnek a Szovjetunióban élő finnugor népek között rendszeresen folytatott expedíciós kutatásaik.

Györgyi Erzsébet – Szacsvey Éva

Nemzetközi Vizuális Antropológiai Filmfesztivál és Tudományos Konferencia 1988. október 11–16. Parnu, Észtország

Második alkalommal rendezték meg a Szovjetunióban a vizuális antropológusok és filmkészítők nemzetközi találkozóját. A közel 10 országból érkező, több mint 64 résztvevő 6 napon át mintegy 80 filmet tekinthetett meg különböző néprajzi, etnológiai és antropológiai témakörben.

A vetítések között tudományos tanácskozásokat is tartottak a filmekhez kapcsolódó tematikával (Hétköznapiok a születéstől a halálig; Tradíciók a kultúrákban

és megőrzésük módjai; Migráció és kultúra; Rítusok és ünnepek; Mit tehetünk az eltűnőben lévő kultúrák megmentéséért; továbbá a Szibériai népek kultúrája megőrzésének és kutatásának problémái). Az utóbbi témakörben külön konferenciát is tartottak Észtország fővárosában, Tallinban az amerikai és szovjet kutatók a két állam szakemberei együttműködésének lehetőségeiről.

A fesztiválon hazánkat a Néprajzi Múzeumból a Néprajzi Filmstúdió filmjei: Keresztelő, Búcsújárás, Mozgóképek cigányokról, Szegkovács volt az apám; a MOVI-ból Neményi Ferenc filmje A világ tetején és az ÉTK Filmstúdió Filmje A mi otthonunk képviselték.

A fesztivál nagydíját Jon Jerstad norvég filmrendező Vidarasen c. filmje kapta, amely egy Norvégiában működő, hátrányos helyzetű gyermekekkel foglalkozó intézet életét mutatja be. A fesztivál többi díját svéd, francia, ausztrál, szovjet, svájci, dán, jugoszláv és magyar film kapta.

A magyar filmek közül a Sára Sándor által a hatvanas években fényképezett, s Tari János által összeállított *Mozgóképek cigányokról* c. filmet díjazták a művészi minőség és a tudományos hitelesség miatt. Ezt a filmet egyébként az 1988. decemberében Los Angelesben megrendezett „ANTROPOS 88” filmfesztiválon is bemutatták a „zene és költészet” kategóriában.

Tari János

Örmény–magyar nemzetközi kultúraelméleti konferencia

Az MTA Néprajzi Kutató Csoportjának és az Örmény Tudományos Akadémia Filozófiai és Jogi Intézetének együttműködése keretében, 1988. szeptember 14–17. közt Budapesten „A hagyomány rendszerelméleti megközelítése” (Tradition: a System Theoretic Approach) címmel nemzetközi konferenciára került sor.

A konferencia vitáinak alapját E.Sz. Markarjan előre közreadott tanulmánya adta, amelyben a társadalom önszerveződő folyamatairól és a hagyománynak a társadalom működésében, megújulásában betöltött szerepéről fogalmazta meg világszerte figyelmet keltő elgondolásait. A konferenciát magyar részről az Országos Közművelődési Intézet (Vitányi Iván, Dienes Gedeon) közreműködésével a Néprajzi Kutató Csoport (Hoppál Mihály) készítette elő, szervezte meg. A szovjet és a magyar előadókön kívül amerikai, olasz, német, japán, angol, holland résztvevői voltak az összeállításnak. A témák az evolúció általános modellálásától kiterjedtek a rendszerszerű hagyományvizsgálatok gyakorlati összefüggéseire az oktatáspolitikával, a tudomány-szervezéssel, az etnikus különbségek kezelésével, a társadalmi és a kulturális folyamatok tervezésével. A konferencia előadásai – a jelenlegi elképzelések szerint – a *World Future* c. folyóirat különszámaként jelennek meg.

H. T.

SZEMÉLYI HÍREK

A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Tárgyi Néprajzi Tanszékére 1989. január 1-től Kocsis Gyula adjunktusi és Mohay Tamás tanársegédi kinevezést kapott. Ugyanez időtől a tanszék mellékfoglalkozású adjunktusaiként vesz részt az oktatómunkában dr. Kisbán Eszter és dr. Szilágyi Miklós.

Tudományos fokozatok elnyerése

Balogh Jánosné Horváth Terézia *A magyar parasztság ékszerkultúrája a XIX–XX. században* című kandidátusi értekezésének nyilvános vitáját 1988. október 12-én tartották az MTA székházában. A disszertációt K. Csilléry Klára és Domonkos Ottó kandidátusok opponálták. A TMB által kijelölt bíráló bizottság elnöki tisztét Barabás Jenő, a történelemtudományok (néprajz) doktora látta el. A bizottság Horváth Teréziát maximális pontszámmal a történelemtudományok (néprajz) kandidátusává nyilvánította.

A Tudományos Minősítő Bizottság 1988. november 9-én tartotta meg Szabadfalvi József *A sertés Magyarországon* című doktori értekezésének nyilvános vitáját az MTA székházában. Az értekezés opponensei Balassa Iván, a történelemtudományok (néprajz) doktora, Wellmann Imre a történelemtudományok doktora és Andrásfalvy Bertalan kandidátus voltak. A kiküldött bíráló bizottság Gunda Béla, a történelemtudományok (néprajz) doktora elnökletével maximális pontszámmal Szabadfalvi Józsefet a történelemtudományok (néprajz) doktorává nyilvánította.

1988. december 6-án került sor Kósa László *A magyar népi kultúra táji megoszlása, 1880–1920* című doktori értekezésének nyilvános vitájára az MTA székházában. Az értekezés opponensei voltak Barabás Jenő, a történelemtudományok (néprajz) doktora, Vörös Károly, a történelemtudományok doktora és Andrásfalvy Bertalan kandidátus. A TMB által kijelölt bíráló bizottság – Balassa Iván, a történelemtudományok (néprajz) doktora elnökletével – maximális pontszámmal Kósa Lászlót a történelemtudományok (néprajz) doktorává minősítette.

MÚZEUMI HÍREK

Palotavárosi Skanzen Székesfehérvár, Rác utca

Új állandó kiállítás nyílt Székesfehérváron, amely egy szanálásra ítélt, eltűnő városrésznek, a nagy történelmi múltú Palotavárosnak állít emléket.

Az elsősorban szegényebb iparos, kereskedő és földműves lakosságot tömörítő városrész egyben a helyi rácok központja is volt. Az 1771-ben épült görögkeleti műemlék-templom körül alakult ki az elmúlt évtizedben a *Palotavárosi Skanzen*. A Palotaváros helyén felépült Leninváros tízemeletes blokkházainak árnyékában megbúvó, 13 lakóházból álló Rác utcai műemlékegyüttes utolsó emléke e városrész jellegzetes utcáinak. A zömmel vályogfalú, nádfedeles kis házakat egy-egy székesfehérvári üzem, vállalat vette pártfogásába. A felmérések alapján eredeti formájukban helyreállított épületeket különböző célokra (kiállítóhely, vendégház stb.) hasznosítják majd. A Rác u. 11. sz. ház múzeumi kezelésbe került, ebben látható a Palotaváros múltját felidéző állandó kiállítás.

A kiállításnak otthont nyújtó tipikus palotavárosi ház egy szerb földműves-családé volt. Az utcai fronton keskeny oldalszobával bővült, aszimmetrikus homlokzatú, vályogfalú, nádfedeles ház a középmagyar háztípus helyi változata. Utcai szobája és szabadkéményes konyhája enteriőrszerűen berendezett. A századforduló körüli állapotot felidéző lakásbelső az utolsó tulajdonostól, Csikós Danicától vásárolt

bútorokkal rendezték be. A hátsó helyiségek a Palotaváros múltjáról, társadalmáról adnak áttekintést gazdag levéltári, tárgyi anyagot és archív felvételeket felsorakoztatva. Különösen érdekesek a jellegzetes palotavárosi iparágakat ismertető emlékek. A tímárok, tobakok, csapók, vargák egykori jelentőségére máig emlékeztetnek a Palotaváros utcanevei. De Fehérvár gyáriparának gyökerei is a Palotavárosba nyúlnak vissza (Weiss és Tull bőrgyára, Felmayer-féle kékfestő és kartonnyomó gyár). A kiállítás utolsó egysége a kalapos mesterségről ad áttekintést, Dittrich István kalapos mester műhelyének teljes berendezésével és termékeivel szemlélítve e mesterség fortélyait.

H. Csukás Györgyi

A kerámia 8000 éve Nyugat-Pannóniában Időszaki kiállítás a szalónaki várban

A közelmúltban kötött kétoldalú kulturális egyezmény szellemében nyílt meg 1988. május 7-én a kerámia történetét bemutató kiállítás a szombathelyi Savaria Múzeum és a Burgenland Tartományi Múzeum közös rendezésében a szalónaki (Stadtschlaining, Ausztria) vár második emeleti kiállító termeiben. A nyugat-pannóniai térség első közös rendkívüli kiállítása a neolitik korszakból származó őskori leletektől kezdve mutatja be a kerámia fejlődésének történetét, a mai kor egyes képviselőinek, mint pl.: Burgenland Tartományi Kerámia és Kályhaalapító Szakiskola valamint a schlainingi Védett Kerámia Üzemének termékéig.

Az agyag az őskortól napjainkig használt egyik legfontosabb nyersanyag. A kerámia a négy őselem: a föld, a víz, a levegő és a tűz tudatos emberi beavatkozása következtében történő egyesítéséből származik. A kerámia a neolitikus forradalom egyik nagy felfedezése, mely alapvetően megváltoztatta az emberiség életmódját, konyhakultúráját, s kezdetektől fogva a praktikumot és az esztétikumot egyesítve szolgálta és szolgálja ma is az embert. Felhasználása igen sokrétű. Először a mindennapi élet területén a létfenntartással kapcsolatos élelemgyűjtés, tárolás, sütés, főzés, étkezés során használt tárgyak formájában találkozunk vele, majd a fűtés, világítás tárgyi emlékeiként. Agyagból készültek a vallási célokot szolgáló emberalakú idolk, valamint temetkezési urnák. Az építőanyagok, a műalkotások nyersanyaga is lehet kerámia, de használják az élet minden területén – a fogpótlástól a gépipar alkatrész-készítéséig, még az űrhajózáshoz is. Mindezek növekvő jelentőséget biztosítanak számára a jövőben. A kerámia az anyagi kultúra olyan tárgya, amelyen a technikai, esztétikai változások – a forma, szín, díszítés tekintetében – a legjobban nyomomkövethetők, mivel törekenysége miatt állandóan újratermelődnek.

Vas megye és a szomszédos Ausztria Burgenland Tartománya arra vállalkozott, hogy az agyagművesség ősi mesterségét felidézve bemutatja a kerámia történeti fejlődését, s képet ad Pannonia sok tekintetben kiemelkedő egyedi múzeális emlékeiről, értékeiről. Az egykor létrehozott kerámiaalkotások évezredek üzenet közvetítenek a ma élő ember számára, és hitelesen dokumentálják e tájon élő emberek kapcsolatát.

A Vas megyei Múzeumok gazdag kerámiaanyagának őskori, népvándorláskori, római, középkori és újkori néprajzi kerámiái beillesztve a Burgenland Tartományi Múzeum kiállítási anyaga közé, a kerámia fejlődésének vázlatos történetét, létszerű, látványos bemutatási formában érzékeltetik. Az újkőkori séi település agyagszobrocskáit realiztikus ábrázolásmódjukkal lehetőséget adnak a falu egykori női

visoletének, használati tárgyainak rekonstruálására. A séi falu leletanyagából magas színvonalú művészi megformálásával kiemelkedik a „Séi Vénusz”-nak nevezett alkotás, mely mérete és harmonikus formája révén a település művészetének jelképévé vált.

A római kori kiállítási helyiségben terra sigillata tálak, poharak, és a helyi fazekasműhelyek termékei, mécsesek és lepénysütő minták érdemelnek figyelmet. A népvándorlás- és középkori kerámiák kiállításrészében a XIV. századi csepregi edénylelet került bemutatásra a Savaria Múzeum anyagából.

A fazekascéhek emlékei között a jáki fazekasközpont, a kőszegi és sárvári fazekasok céhemlékei: pecsétnyomók, céhkancsók, céhládák, valamint a fazekasok védőszentje Szt. Flórián agyagszobra, fazekascégek láthatók. A kiállítás további részében a Savaria Múzeum néprajzi gyűjteményéből a XVII–XIX. századból való használati tárgyak és jelen századi dístárgyak képviselik a vasi kerámiaműhelyek anyagát.

A közös történelmi múlt, közös kultúránk kincseit bemutató kiállítás ünnepélyes keretek között nyílt meg, ahol Viktor Binder polgármester üdvözlő szavai után Szabó László megyei tanácselnök-helyettes köszöntötte az egybegyűlteket és hangsúlyozta, hogy a két ország közötti kulturális együttműködés igazi gyümölcse ezzel a kiállítással beérett; jól választották meg az együttműködés tárgyát és tartalmát a kerámiatörténet bemutatásával. A múlt ilyen jellegű kiállításaival az együttműködést szeretnénk még jobban kiteljesíteni.

Szabó László után dr. Christa Krammer a kulturális ügyek tartományi minisztere örömmel nyugtázta a közös program első kiállítását, s megköszönte a múzeumok vezetőinek közreműködését, a rendezők munkáját: osztrák részről dr. Hans Schmid, Vas megyéből dr. Gráfik Imre igazgatók, majd dr. Wolfgang Gürtler, dr. Karl Kaus és Wolfgang Meyer rendezők és tervezők, Bárdosiné Dorner Mária, Wolfgang Gürtler, Pálvölgyiné Hajmási Erika, Alfred Horky, Károlyi Mária, Karl Kaus, Mukicsné Kozár Mária, Medgyes Magdolna és Wolfgang Meyer múzeológus szakírók, Bozsay Katalin, Edőcs Judit, Hesztera Aladár, dr. Kiss Gábor, Kiss E. Csaba, Westergom Miklósné, Hermann Hofherr, Josef Michels, Josef Ötvös, Siegfried Welz, Rudolf Zachs közreműködő munkatársak, valamint Erwin Moravitz grafikus-rendező munkáját.

Bárdosiné Dorner Mária

Tari László nevét vette fel a csongrádi múzeum

Az eddig névtelen Csongrádi Múzeum 1988 októberében vette fel Tari László fogorvos, amatőr helytörténész nevét. Névadónk 1901-ben született Csongrádon. Szegeden érettségizett és lett fogorvos. 1929-ben nyitotta meg fogorvosi rendelőjét szülővárosában. Szenvedélyes kíváncsiság, tisztelet jellemezte az emberi múlt iránt, akkor is, ha azt a kutatási területet régészetnek, nyelvtörténetnek, helytörténetnek vagy néprajznak nevezik.

Néprajzi tárgyakat az 1930-as évek zsigpiacáról, a családja háztartásából és helyszínen is gyűjtött. A múzeumnak az 1956-os alapításakor és később is adott néprajzi tárgyakat, régészeti leleteket és helytörténeti dokumentumokat. Sok esetben – anélkül, hogy a múzeumnak bármikor is munkása lett volna – neki adták át az intézménynek szánt értékeket. Majd hagyatékából menyee, dr. Tariné Papp Erika közreműködésével sikerült a múzeum számára ajándékként megszerezni.

Csongrád népe, a tanyai és a városi emberek fogorvosként és amatőr múzeológus-

ként (még ha ezt a fogalmat nem is használták) egyaránt tisztelték. Tari doktor, vagy ahogy nevezték, Laci bácsi az 50-es évek múzeumalapítási törekvéseinek szellemi vezetője, a 60-as években a múzeumbaráti körnek alapító tagja. A mindenkori tiszteletdíjas, majd főállású igazgató múzeológus elsőszámú segítőkjeként emlegetik. Ezt a tényt hivatalos levelezések is igazolják. Tevékenységét Csongrád város tanácsa 1981-ben Pro Urbe kitüntetéssel ismerte el. 1982-ig, haláláig tartotta a kapcsolatot a fejlődő múzeummal.

A régészet kedvenc kutatási területe volt. Több néprajzi munkáját ehhez kötődve írta meg. Attila sírját keresve kötötte csokorba a hun vezérhez fűződő helyi hagyományt (Mozaikok Csongrád város történetéből, 1980). Másik, eredetét tekintve ilyen írása a Gabonásvermek Csongrádon (Mozaikok Csongrád város történetéből, 1978), mely a legújabb szakirodalom figyelembevételével, több évtizedes helyszíni és levéltári kutatásain alapuló munka. A nyelvészet és nyelvtörténet iránti érdeklődését a helyi földrajzi nevek gyűjtésében kamatoztatta. Munkája közben érzékenyen figyelt és rögzítette a népi szófejtéseket.

Az Adatok Csongrád mezőváros céheinek történetéhez (Mozaikok Csongrád város történetéből, 1981) és A céhek fölösztatása Csongrádon (Mozaikok Csongrád város történetéből, 1982) című írásaiban levéltári dokumentumokat mutat be. A családi örökségként rámaradt Emléklapok (Váry Gellért: Emléklapok Csongrád múltjából. Szerk. Péter László. Szeged, 1974) az ő gondozásában jelent meg. Krónikák a régi Csongrádról címmel a Csongrád megyei könyvtári füzetek 7. számában (1977-ben) a helyi népi írásbeliség emlékeit dolgozta föl. Ezen munkák a helytörténeti és néprajzi kutatások számára forrásul szolgálnak.

1988 októberében emlékkiállítás nyílt Tari László gyűjtéseiből. A kiállítást – az őt amatőr régészként tisztelő – dr. Trogmayer Ottó régész-múzeológus, megyei múzeumigazgató nyitotta meg. Ezen alkalommal a névadó helytörténeti munkásságát Erdélyi Péter tanár-múzeológus értékelte. Régészeti kutatásait Lőrinczy Gábor régész méltatta önálló előadásban.

Szűcs Judit

Helytörténeti Gyűjtemény Csépan

Csépa község nevét elsősorban az 1970-es években folyt komplex történeti-néprajzi kutatások tették ismertté, amelyek kiterjedtek a többi tiszazugi településre, Csépa vonatkozásában pedig a palóc kutatáshoz is kötődtek. Ennek eredményeképpen jelent meg 1982-ben a község történetéről és népéletéről összeállított tanulmánykötet. Másodsorban ismert a község a 70-es évek eleje óta eredményesen működő iskolai honismereti szakköréről, amelynek diáktagjai s vezetői: Csetényi Mihályné és Csetényi Mihály rendszeres résztvevői az önkéntes néprajzi gyűjtőpályázatoknak.

Értékmentő munkájuk során számos régi tárgyat, írásos dokumentumot gyűjtöttek össze, amelynek elhelyezésére a községi tanács a község központjában megfelelő elhelyezést biztosított. A lakosság adományaiból folyamatosan gyarapodó gyűjtemény megnyitására tudományos tanácskozás keretében került sor. Csetényi Mihályné a szőlőörzés csépai hagyományait ismertette, míg Barna Gábor, az MTA Néprajzi Kutató Csoportjának munkatársa A csépaiak ősei nyomában Hontban és Nógrádban címmel tartott diavetítéssel kísért előadást. Ezt követően a község vezetői és érdeklődők körében ő nyitotta meg a Helytörténeti Gyűjteményt, s mutatta be annak első kiállítását.

KUTATÓINK ÉLETÉBŐL

Domonkos Ottó köszöntése

A Győr-Sopron Megyei Múzeumok Igazgatósága, a soproni Liszt Ferenc Múzeum és a Magyar Néprajzi Társaság Választmányja 1988. kora őszén egy-egy találkozás, ülés alkalmából bensőséges megemlékezéssel köszöntötték Domonkos Ottót, a Liszt Ferenc Múzeum igazgatóját, a kiváló kutatót és a kiemelkedő múzeumszervezőt 60. születésnapja alkalmából.

Domonkos Ottó 1928. augusztus 17-én született Orgoványon, ahol az édesapja igazgató tanító volt. Gimnáziumi éveit Hatvanban töltötte, ahová családjuk költözött. 1946-ban érettségizett, 1974-ben a budapesti egyetem bölcsészkarára iratkozott történelem-földrajz-néprajz szakra. 1952-ben múzeológus-etnográfus diplomát szerzett. Egyetemi tanulmányai idején súlyos betegségen esett át, ami sok tekintetben kényszerűen korlátozta munkáját. Ezért annak idején Némethy Endre javasolta számára, hogy vállalja a kézműves iparok néprajzi kutatását. 1950-től, amikor Szentendrén mézeskalácsos és gyertyaöntő műhely; 1951-től, amikor Keszthelyen kötelees műhely anyagát tárta fel, egész pályáján hűséges maradt az ipari kultúra vizsgálatához. Mára e néprajzi szempontból is fontos témának európai szinten is az egyik meghatározó tudósává vált.

Történeti-néprajzi módszerű megközelítésével egyaránt képes volt megszólaltatni és új összefüggésekbe állítani a kézművesek tárgyi hagyatékát, saját írásos dokumentumaikat és a rájuk vonatkozó különféle forrásokat. Ez szemlélete, módszere egyéni leleményességét, széles körű nemzetközi tájékozódását dicséri. Mint arról maga többször nyilatkozott, sokat köszönhetett Tálasi István folyamatos konzultációinak. Vizsgálati eredményei megtermékenyítették a technika-, ipar-, társadalom-, gazdaságtörténet kutatását. A hazai kutatóink közül szinte előzmények nélkül vállalkozott arra, hogy feltárásait, levéltári bűvárlatait az egész kelet-közép-európai térségre kiterjessze. E tevékenységében leleményes kutatásszervezőt ismerhettek meg benne a néprajz és a társtudományok művelői. 1955-től, az új magyar néprajzi szintézis gondolatának első megfogalmazása óta következetesen dolgozott azért, hogy kézműveskultúránk átgondolt koncepció és egységes módszertani megközelítés alapján méltó összefoglalást kaphasson a készülő kézikönyvben. 1988-ban Domonkos Ottó irányításával a Magyar Néprajz önálló köteteként elkészült a kézműveskultúra néprajzi összegzésének kézírata. Szakmonográfiája, *A magyarországi képfestés* a nemzetközi könyvsiker mellett 1983-ban a kandidátusi cím elnyerését is biztosította. A cég-, a limitáció-, műhely-, és szerszámkateszttereink nem valósultak volna meg Domonkos Ottó személyes áldozatvállalása, invenciója nélkül, amint az ezekhez kapcsolódó szakbibliográfia megteremtésében is alapvető volt hozzájárulása.

Domonkos Ottó pályája kezdeti szakaszától Sopronban, a Liszt Ferenc Múzeumban tevékenykedett. 1963 óta ennek a nagy múltú intézménynek az igazgatója is. Munkássága, irányítása alatt a gyűjtemény anyaga megduplázódott. Feledhetetlen kézműves kiállításain túl a néprajzi múzeológia korszakos vállalkozása volt többek között a soproni pékmúzeum és a fertőszéplaki falumúzeum együtteseinek összeállítása.

Domonkos Ottó harmóniát teremtő vezetőnek bizonyult. Igazi tudományos

műhelyé tette a soproni múzeumot. A keze alatt felnőtt múzeológusok, etnográfusok tevékenysége nyomán mestereihez mérhető nevelőnek tarthatjuk.

Beszélnünk lehetne róla mint közéleti emberről, aki folyamatosan részt vett város, megyéje, tájegysége fejlesztésében ... A Szocialista Kultúráért (1961, 1977), a Kiváló Népművelő (1977), a Móra Ferenc Emlékérem (1981), a Munkaérdemrend (1983) és a Györffy István Emlékérem (1987) szerény viszonzása kitartó és áldozatos munkájának. Ausztriai szomszédaink a Burgenland nagy érdemérme (1987) adományozásával fejezték ki elismerésüket, az osztrák közgyűjteményekben megrendezett kiállításaiért, az osztrák–magyar múzeumi együttműködés fejlesztéséért.

A néprajz és a társtudományok valamennyi művelője, a múzeumokban művelődők nevében egyaránt jó egészséget és sok erőt kívánunk további munkáihoz, életéhez! Szívből óhajtjuk, hogy gazdag terveit minél teljesebben és sikerebben valósíthassa meg!

Filep Antal

Domonkos Ottó irodalmi munkássága

1955. Adatok a sodorvanyújtás kérdéséhez. = Textiltechnika 341–342.
Egy tisztántúli szőrtarisznyás műhely. = Néprajzi Értesítő XXXVII. 191–214.
A soproni gombkötők céhszabályzata 1933-ból = Soproni Szemle IX. 118–128.
A Soproni Liszt Ferenc Múzeum tíz éve a felszabadulás után. 1945–1955. = Soproni Szemle IX. 134–138. (Nováki Gyulával)
1956. Conto 1855. A Méltóságos Széchenyi István Úr ő Exzelentziája Nagy Czenki Gazdasághoz Bognár munka. (Közli.) = Néprajzi Közlemények I. 1–4. sz. 280–282.
Kovats ár Jegyzes (1848). (Közli.) = Néprajzi Közlemények I. 1–4. sz. 276–279.
A nagycenki „Hegybéli Artikulusok” 1817. = Soproni Szemle X. 67–73.
Sopron bibliográfiája 1955-ben. = Soproni Szemle X. 391–392. (Csapodi István et al.)
1957. Adatok a kapuvári férfiruha szabásához. = Ethnographia LXVIII. 123–132.
Bognár kovács árjegyzék. = Néprajzi Közlemények I. 1–4. sz. 276–282.
Céhenkivüli mesterségek. III. Vadászok. = Soproni Szemle XI. 131–132.
Móringlevelek Sopron vidékéről. = Néprajzi Közlemények II. 1–2. sz. 319–324.
A soproni főzelékárusok céhalakítása 1848-ban. = Soproni Szemle XI. 136–139.
1958. Egy keszthelyi köteles munkája. = Néprajzi Közlemények III. 4. sz. 167–224. ill.
A magyarországi képfestőipar kutatásának eddigi eredményei. 1957. máj. 17. = Ethnographia LXIX. 503.
1959. Die eisengewerbliche Ausstellung des Staatlichen Museums der Stadt Sopron. = Ethnographica (Bmo) 264–272.
A soproni gombkötőlegények szabályzatai. (Közli.) = Néprajzi Közlemények IV. 4. sz. 303–308.
1960. Adatok a debreceni képfestőipar történetéhez. = Déri Múzeum Évkönyve XLV. 1958–1959. 161–166.
A soproni ruházati iparágak története. Sopron, Liszt Ferenc Múzeum. 32 p.
1961. Fejezetek a nyugatmagyarországi képfestőipar történetéből. 1. = Ethnographia LXXII. 200–236.
Soproni árszabás a 17. századból. = Soproni Szemle XV. 159–163.
1962. Adalék a pünkösdi ladikázás történetéhez. = Néprajzi Értesítő XLIV. 323–325.
A pápai Képfestő Múzeum. H. n. 32 p.
Egy soproni csiszármester levele a céhmesterhez 1621-ben. = Soproni Szemle XVI. 280–282.
Sopron megye pásztorművészete. 1. = Soproni Szemle XVI. 124–134. ill.
A süvegviselő történetéhez. = Néprajzi Értesítő XLIV. 141–153.
1963. Adatok a miskolci festő céh megalakulásához (1822). = A Herman Ottó Múzeum Évkönyve III. 79–85.

- Sopron megye pásztorművészete. 2. = Soproni Szemle XVII. 41–51. ill.
- A soproni magyar szíjgyártók és csiszárok történetéhez. (Városközi céhviták, „feketelisták” a XVII. században.) = Soproni Szemle XVII. 255–260. ill.
1964. Fejezetek a nyugatmagyarországi kékfestés történetéből. 2. A kékfestés néprajzi vonatkozásai. = Ethnographia LXXV. 121–154.
- A győri szíjgyártó legények szokásai a XVII. században. = Arrabona VI. 83–98. ill.
- Kendőfényező-asztal (Glätt-tisch) a kékfestőiparban. = Technikatörténeti Szemle III. 1–2. sz. 263–267. 2 t. ill.
1965. A tudományos és népművelő munka aránya a múzeumokban. = Múzeumi Közlemények 1–5.
1966. A soproni Liszt Ferenc Múzeum kiállításai. Összeáll. (Környei Attilával és Novák Gyulával) Győr, Győr-Sopron Megyei Múzeum. 48 p. 8 t. (A Győr-Sopron Megyei Múzeumi Szervezet kiadványai 2.)
1967. A nyugat-magyarországi tyúkászatról. = Néprajzi Értesítő XLIX. 255–275.
- Száz éves a soproni múzeum. = Soproni Szemle XXI. 123–154. ill.
1968. Száz éves a soproni múzeum. = Arrabona X. 177–221. ill.
1969. Haladó mozgalmak tükröződése a kékfestés mintakinésében. = Arrabona XI. 177–198. ill.
- Sopron város műemléki szabályrendelete 1886-ból. = Műemlékvédelem XIII. 129–135.
1970. A kesztyűsök munkájáról. = Arrabona XII. 213–228. ill.
1971. A csornai kékfestő műhely. = Arrabona XIII. 109–159.
1972. „Handbuch der Tischlerei.” Fleischhacker J. nyugatmagyarországi asztalos feljegyzései 1848-ból. = Arrabona XIV. 175–184.
- A Liszt Ferenc Múzeum 1971. évi munkája. = Soproni Szemle XXVI. 367–368.
- Műszaki Múzeumok Veszprém megyében. Veszprém 6–37.
1973. A Liszt Ferenc Múzeum 1972. évi munkája. = Soproni Szemle XXVII. 265–269.
- „Múzeumi Hónap” Sopronban (1963–1972). = Soproni Szemle XXVII. 74–83.
1974. A céhes anyag térképes feldolgozásának tapasztalatai. In: II. Kézművesipartörténeti Szimpózium. (1973. dec. 14–15.) Bp. 17–49.
- A kisiparosok néprajzi kutatása. = Ethnographia LXXXV. 18–37. Bibliogr. 33–35.
- Magyarországi festőcéhek 1. = Arrabona XVI. 101–164.
1975. Jelentés a soproni múzeum 1973–1974. évi munkájáról. = Soproni Szemle XXIX. 79–83., 282–284.
- Kézművesipari műhely és szerszámkataszter. In: A magyarországi céhes kézműpar forrásanyagának katasztere. Bp. 162–179.
- A soproni pékház és a pékek 16–19. századi céhemlékei. = Arrabona XVII. 143–174.
- A soproni Pék Múzeum. = Sütőipar XXII. 212–216.
1976. Jelentés a soproni múzeum 1975. évi munkájáról. = Soproni Szemle XXX. 167–175.
- Magyarországi festőcéhek 2. = Arrabona XVIII. 48–74.
1977. Az árszabások feldolgozásának jelentősége. = MTA Veszprémi Akadémiai Bizottságának értesítője I. 27–30.
- Céhkoszorú, céhkorona. = Népi kultúra – népi társadalom IX. 217–240. Bibliogr. 240.
- Jelentés a soproni múzeum 1976. évi munkájáról. = Soproni Szemle XXXI. 90–91.
- A kékfestés – és újjáéledése. = Élet és Tudomány XXXII. 908–910.
1978. A kisiparosok kutatása. = Dissertationes Ethnographicae II. 1976–1978. 105–122. Bibliogr. 113–120.
- A magyarországi kékfestő műhelyek vásári körzetei. = Arrabona XIX–XX. 183–256. 1 térk. ill.
1979. A kézműves legényvándorlások útvonala és a legényvándorlások technikatörténeti jelentősége. = MTA Veszprémi Akadémiai Bizottság értesítője II. 11–26. Bibliogr. a jegyzetekben: 24–26.
1980. Ár- és bérlimitációk Sopron városában és Sopron megyében (XVI–XIX. század). Bp. MTA Néprajzi Kutatócsoport. 133 p. (Előmunkálatok a Magyarság Néprajzához 8.)
- Zur Geschichte des Lebzelterhandwerks in Ungarn. (Adatok a nyugatmagyarországi mézeskalácsosság történetéhez.) = Burgenländisches Landesmuseum, Eisenstadt XII. 5–8.

1981. Blaudruckhandwerk in Ungarn. Bp. Corvina. 124 p. 60 t. Bibliogr. 106–108.
Az ipar néprajzi kutatásának eredményeiről. = MTA Veszprémi Akadémiai Bizottság értesítője III. 211–213.
A limitációkataszter néhány tanulsága. = MTA Veszprémi Akadémiai Bizottság értesítője III. 45–61.
Liszt Ferenc Múzeum. Sopron. = Demos XXI. 1–2. sz. 53–54.
Magyarországi képfestés. Bp. Corvina. 112 p. 60 t. ill. Bibliogr. 94–96.
1982. A textilmásás története és technológiája. In: Magyar Képzőművészeti Főiskola Restaurációs Konzervátorképző Intézet jegyzetei 11. 185–209.
Sopron, Pékmúzeum. Bp. Tájak, Korok, Múzeumok. 16 p. ill. (Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára 105.)
Wanderrouten ungarischer Handwerksgesellen... = Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte, Berlin I. 99–111.
1983. Altes Handwerk. Eisenstadt 8–15., 26–39.
A pápai Kluge-féle képfestő üzem 200 éves jubileumára. A Textilipari Múzeum Évkönyve V. 3–51. ill. Bibliogr. 47–48.
1984. A főcéhek vonzaskörzetei. In: V. Kézművesipartörténeti Szimpózium. Veszprém 191–216.
1985. Bárdosi János (1933–1983). = Műhely III. 28–29.
Pápa, Képfestő Múzeum. Bp. Tájak, Korok, Múzeumok. 16 p. ill. (Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára 205.)
A soproni óváros műemlékei. = Nyelvünk és Kultúránk LX. 49–54. (Műemlék, emlékpark, szabadtéri múzeum Magyarországon 11.)
1986. Csatkaj-emléktábla Darufalván. = Soproni Szemle XL. 363–364.
Kézműves szimpózium Münchenben 1985. november 19–23. = Néprajzi Hírek XV. 1. sz. 1–2.
A magyarországi árszabások forrásanyagának katasztere. I–II. k. Szerk. (Kiss Máriával és Nagybakay Péterrel.) Bp. I. köt. 1463 p. II. köt. 1848 p.
Népi kultúra Nyugat-Pannóniában 1900 körül Győr 8–17.
1987. Olajütő céhek. In: Arrator. Dolgozatok Balassa Iván 70. születésnapja tiszteletére. Bp. Magyar Néprajzi Társaság. 189–191.
Zur Wanderung ungarischer Gesellen im 19. Jahrhundert. In: Handwerk in Mittel- und Südosteuropa. Der Südosteuropa-Studien Heft 38. München. 69–85.
1988. Bünker János Rajnárd a soproni múzeum néprajzi osztályának alapítója (1863–1914). = Arrabona
Marktverkehr – Taufe-Weihe. Märkte und Warenaustausch in Pannonischen Raum. In: Ethnographia Pannonica, Székesfehérvár 111–114.
Összeállította: *Serfőzőné Gémes Magda*

Néprajzi kutatóúton Ausztriában

1988. májusában magyar állami ösztöndíjjal egyhónapos tanulmányúton voltam Bécsben a Collegium Hungaricum lakójaként. Munkatervem alapján elsősorban a búcsújárás osztrák szakirodalmában kívántam tájékozódni, különös tekintettel a magyar–osztrák kapcsolatokra. Munkámat a bécsi egyetem Néprajzi Tanszékén (Institut für Volkskunde) és a Néprajzi Múzeumban (Österreichisches Museum für Volkskunde) végeztem. Ezek könyvtára mellett kutattam a Nationalbibliothek régi és újabb könyvészeti anyagában is, valamint Kismartonban (Eisenstadt) a tartományi könyvtár és levéltár, valamint az egyházmegyei könyvtár és levéltár gyűjteményeiben.

Kutatásaimat támogatta Univ. Doz. Dr. Olaf Bockhorn, a néprajzi tanszék vezetője, Dr. Gaál Károly professzor, a Néprajzi Múzeumban pedig Dr. Klaus Beitzl igazgató és Dr. Franz Grieshofer igazgatóhelyettes. Köszönet illeti kismartoni munkám segíté-

séért Dr. Wolfgang Gürtler (Landesmuseum), Dr. Harald Prickler és Norbert Frank (Landesarchiv), valamint Dr. Hanspeter Zelfel (Diözesanarchiv) urakat. Kismartoni tartózkodásom idején nyílt meg az egyházmegyei múzeumban In tausend Bilder címmel a burgenlandi egyházmegye Mária-émlékeiből rendezett nagyszabású kiállítás Dr. Zelfel rendezésében.

A tanulmányút sikeréhez hozzájárultak burgenlandi és alsóausztriai szakmai kirándulásaim, amelyeket a múzeum ill. az egyetemi Néprajzi Tanszék szervezett.

Barna Gábor

Tanulmányúton Jugoszláviában

A Központi Múzeumi Igazgatóság szervezésében alkalmam nyílt, hogy 1988. X. 14 –28. között a ljubljanaei Slovenski Etnografski Muzej vendégeként ösztöndíjas tanulmányutat tegyek tájékozódás, tapasztalatcsere céljából (a 48. munkatervi pont értelmében). Elsősorban a népviselet és népi ékszerek kutatásának ottani tárgyát, módszereit és irodalmát igyekeztem megismerni. Az első 11 napot Ljubljánában töltöttem, onnan tettem kirándulásokat Szlovénia minden részébe, összesen 16 helységbe. Végül 3 napig Zágrábban tartózkodtam. Ott csak a városban belüli gyűjteményeket tekintettem meg. A szlovéniai és a horvátországi néprajzi kutatásokról sikerült átfogó képet kapnom. Zágrábban elsősorban az Etnografski Muzej bőséges viselet- és ékszeranyagába való betekintés révén gazdagodtam szakmailag. Sokat konzultáltam, főleg munkamódszereinkről, utam fő szervezőjével, a ljubljanaei dr. Marija Makarovič-csal, aki viselet és hímzés tárgyú munkái mellett újabban egy személyben készít történeti-néprajzi-szociológiai szlovén falumonográfiákat. Zágrábban dr. Ivanka Bakrač professzortól tanultam sokat a viseletekről és az ő tolmácsolásával konzultálhattam az ékszergyűjteményt kezelő múzeológussal, Ivanka Vrtovecceel.

Utam nagyon tanulságos volt, ellátásom-fogadtatásom kitűnő. Mindenben nagyon segítettek és jó értelemben vett rugalmassággal sok szabadságot adtak mindenféle szakmai programom önálló kivitelezéséhez.

Balogh Jánosné Horváth Terézia

KISEBB HÍREK

A Magyar Néprajzi Társaság 1988. szeptember 28-án az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Tanácstermében emlékülést rendezett Scheiber Sándor születésének 75. évfordulója alkalmából. A Társaság tiszteleti tagjáról megemlékező ülést Balassa Iván nyitotta meg, majd Benoschofsky Iлона Scheiber Sándorról mint a magánemberről, Schweitzer József a zsidó néprajz kutatójáról, Landeszman György a fáradhatatlan kutatóról és pedagógusról, Wirth Péter a zsidó temetők és zsinagógák kutatójáról, Voigt Vilmos pedig mint a magyar folklorisztika kiemelkedő egyéniségéről emlékezett meg előadásában.

Alapítvány Bálint Sándor emlékére

Az Ausztráliában élő Lang Ernő, Bálint Sándor tanítványa, majd később barátja alapítványt létesített a népi vallásossággal kapcsolatos magyarországi kutatások támogatására. A nagybecskereki születésű, 1951 óta az Adelaide melletti West Lakes-ben élő Lang Ernő a szegedi tanítóképzőben volt 1941–1942-ben Bálint Sándor tanítványa. 1958-tól Bálint Sándor haláláig folyamatos levélbeli kapcsolatban álltak, 1973-ban személyesen is meglátogatta egykori tanárát. 1984-ben megjelentette levelezésüket, amely bensőséges kapcsolatuk mellett a két ember egzisztenciális helyzetének, szellemi tájékozódásának, és Bálint Sándor kutatói munkássága egy szakaszának egyedülálló dokumentuma (54 levél – 45 válasz 1958–1979. Bálint Sándor válasza Lang Ernő leveleire. Adelaide, 1984. 327 l., vö.: Tiszatáj 1978/8, 23–30. és Katolikus szemle 1987/3. 288–291.). Lang Ernő 1987 augusztusában kelt végrendeletével 15 000 ausztrál dollár alaptőkével alapítványt tett, amelynek évi kamatai fogják alkotni az ún. Bálint Sándor díjat. Ezt évente egyszer, augusztus 1-én adják át majd a Borsos Miklós által készített emlékéremmel együtt. Az alapítványt az ausztráliai végrendelet-végrehajtó és a Magyar Tudományos Akadémia közösen kezeli, utóbb a kezelés az adelaide-i egyetemre fog átszállni az ausztrál oldalon. A Magyar Tudományos Akadémia az alapítványt elfogadta. Az alapítvány működését Lang Ernő halálával kezdi meg.

A végrendelet az alapítvány célját a népi vallásossággal kapcsolatos magyarországi kutatások támogatása mellett következőkben részletezi: 1. Bálint Sándor hagyatékának rendezése, feldolgozása és hozzáférhetőségének biztosítása, 2. a hagyatéki kiadatlan részének közzététele, 3. a Bálint Sándor által megkezdett kutatások eredményeinek továbbfejlesztése, 4. az általa kitűzött, de már el nem végzett új kutatási feladatok végrehajtása. A díj odaítélése pályázat formájában történik majd.

T.G.

A Nemzetközi Etnológiai és Folklorisztikai Társaság (SIEF) magyar tagozatának alakuló ülését 1988. október 13-án a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének Kodály Termében tartották meg. A nagy érdeklődéstől kísért ülést Reimund Kvideland, a SIEF elnöke köszöntötte és bevezető előadást tartott. A magyar tagozat éves programját Voigt Vilmos, a SIEF magyar képviselője terjesztette elő. A megalakult tagozat elnökéül Voigt Vilmost, titkárául Felföldi Lászlót választotta meg. A munkáülést követően *A hangszeres népzene kutatás új útja* címmel Sárosi Bá-

lint tartott széles áttekintést nyújtó előadást Halmos Béla és Virágvölgyi Márta közreműködésével.

Az 1988. évi Országos Múzeumi és Műemléki Hónap ünnepélyes megnyitását 1988. szeptember 30-án a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban tartották. Az országos ünnepséget Huszár István, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtítkára nyitotta meg. Ebből az alkalomból került átadásra a skanzen második nagy kiállítási területe, a befejezett Kisalföld-tájegység.

A II. Szentendrei Országos Néprajzi Filmszemlén 1988. október 25–27-én a több mint félszáz benevezett film közül az alábbiak részesültek pénzjutalomban: az amatőr filmek kategóriájában Jelkey Istvánné: Homokmégyi fityula, Katits Kálmán: Hess-pávázás Parajdon és a Székely kapuk c. filmjével; a dokumentumfilmek kategóriájában Pásztory János: A magyar szücs, Rozsnyai Aladár: a Vas megyei szokásokról készült filmjeivel valamint Lehel László – Tari János: Hangyatojás gyűjtés c. filmmel; a tudományos feldolgozás kategóriában Szakály István: Azok bontották le, akik felépítették, Préda Tibor: Virágaim... virágaim... c. filmjével; a népszerű feldolgozás kategóriában Olasz Ferenc: Pléh Krisztus, Moldován Domonkos: Ha megyek látomásba, Tiefbrunner László: Zörög a nád című filmjével. Szentendre város tanácsának nagydíját Gellért Kis Gábor: Én az én népemhez takarítatom című amatőr filmjével nyerte el.

A Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi Akadémiai Bizottsága 1988. évi pályázatán Lukács László *A karácsonyi ünnepkör népszokásai Fejér megyében* című tanulmánya első díjat kapott.

A Szolnok megye népművészete című monográfia szerzői elnyerték a Szolnok megyei Tanács Nívó-díját.

Székelyek az Al-Dunánál címmel Kóka Rozália a Hertelendfalván, Sándoregyházán és Székelykevéen lakó, egykori bukovinai magyarokról tartott előadást Kunkovác László diaképeivel illusztrálva 1988. november 19-én a Hazafias Népfront XIV. kerületi bizottsága keretében működő Népművészeti Baráti Kör rendezésében.

A Népművészeti Baráti Kör 1988. október 8-án *Népek barátsága* címmel nemzetiségi népművészeti együttesek közös fellépését rendezte meg a Pest megyei Műanyagipari Vállalat Sportcsarnokában, Solymáron. A nagyszerű bemutatón többségében a határon túli, elsősorban szlovákiai magyar népi együttesek szerepeltek. A Mátyusföldet a diószegi gyermek tánc- és citeracsoport, a királyréti vegyes énekkar és citerazenekar, az alsószeli vegyes éneklőcsoport, a martosi női énekkar, a zsigárdi gyermek tánccsoport, citerazenekar és vegyeskórus, a végkirályfai vegyes éneklőcsoport és citerazenekar, a vízkeleti vegyes éneklőcsoport képviselte. A Zobor aljáról a gimesi leány tánccsoport és parasztzenekar valamint a nagycétényi férfi éneklőcsoport érkezett. A találkozó hazai nemzetiségi képviselői a nagymányoki (Tolna m.) német és bukovinai székely együttes, a piliscsévi (Komárom m.) szlovák asszonykórus és a solymári (Pest m.) német nőikar és férfikórus volt.

GYŰJTŐPÁLYÁZAT

Az 1988. évi Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázat eredményhirdetése

A Gyűjtőpályázat nyilvános eredményhirdetését és az ünnepélyes díjkiosztást 1988. december 17-én a Néprajzi Múzeum Dísztermében tartották meg. Hoffmann Tamás főigazgató megnyitó beszédében hangsúlyozta a társadalmi néprajzi gyűjtőmunka fontosságát, melynek nemcsak a szaktudomány, hanem a nemzeti önmegismerés szempontjából is nagy jelentősége van. Majd Selmeczi Kovács Attila, az országos bíráló bizottság elnöke értékelte a pályázatot, amire 249 pályamunka érkezett (185 felnőtt és 64 ifjúsági). A zsűri az idén 10 első, 25 második, 37 harmadik, 26 negyedik, 16 ötödik és 26 hatodik díjat osztott ki, többen könyvjutalomban részesültek. A díjakkal járó elismerő okleveleket Hoffmann Tamás főigazgató nyújtotta át a nagy számban megjelent eredményes pályázóknak. Az országos ünnepély bensőséges hangulatát növelte Birinyi József és Lovász Irén, a múzeum munkatársai által előadott népzenei műsor.

Az 1988. évi pályázat díjazottjai:

FELNÖTT TAGOZAT

I. DÍJ

- DR. CSÁKY Károly, Ipolyság: Az emberélet fordulója az egyházi anyakönyvek tükrében
DEMETER István, Trizs: Önéletrajz
DRAVICZKY Imre, Hajdúnánás: Keresztyén halottas szokások és temetők; Zsidó halottas szokások és temetők
DR. KISIDA Erzsébet, Budapest: Kincsesládikánk (Egy falusi család élettörténete)
KISS Ilona, Komárom: A kovácmesterség szakszókinccse Ács községben
PACSU GERGELYNÉ Fodor Sári, Várpalota: A várpalotai tutyikészítők
SZIGETI György, Budapest: A halállal és temetéssel kapcsolatos szokások és hiedelmek

II. DÍJ

- BÁN Ferenc, Veszprém: Dűlőúton a pusztára
BITÓ Józsefné, Balástya: Adatok a terhesség, szülés, gyermekágy témaköréhez
DEDINSZKY Gyula, Békéscsaba: Békéscsabai családnevek a XVIII. században
DOBOSY László, Ózd: Jeles napok, népszokások a Hangony menti gömöri falvakban
özv. JÓZSA Istvánné, Karcag: Árnyékban, fényben III. rész
DR. KISARF Sándorné, Székesfehérvár: A színjátszás hagyományai Csór községben és egyéb kulturális tevékenység
KOVÁCS Károly, Poroszló: A poroszlói református egyházközség 400 éve
MATIC S Pál, Kecske-mét: Ragadványnevek Szalkszentmártonban
DR. MÉSZÁROS Gyula, Budapest: Játékszer nélküli játékok Kisördögcsén
DR. MUCSINÉ SZABÓ Erzsébet, Szeged: A népiélet nyomában Rábaszentmihályon
NAGY Endre, Érsekújvár: Kicsind földrajzi nevei; Kőhídgyarmat földrajzi nevei
NAGY Zoltán, Salgótarján: Palóc népdalok
NÉMETH Béla, Bodajk: Bodajki jeles napok, népszokások
SÜVEGES Jusztiánia, Győr: Néphit és népszokások Győr-Ménfőcsanakon
SZABÓ Jenőné, Padragkút: Szakramentumok megszerzése
TAMÁS Károlyné Kiss-Tóth Vilma, Szentgál: A szentgáli római katolikus ember hitélete
TÓTH Emma, Mindszent: Adatok Mindszent vallásos életéből....
DR. ZÁMBÓ Gézáné, Szeged: Egy szegedi rézműves, Szűcs Béla mesterségbeli és szaknyelvi emlékei

III. DÍJ

- ANDOK Istvánné, Tamási: A tamási szíjgyártás szakszókincse
ANDRÁS Irén: Gyimesi írott tojások
BARABÁS Antal: Az én életem eseményei; Óriások között
BEREGNYEI Miklós, Paks: Tény-képek Sárszentlőrincről; Emlékek és tények Sárszentlőrincről
BODNÁR Lajos, Nagykapos: A népi kertkultúrák természetése községünkben
DIÓSZEGI Lajos, Hajdúszovát: Hajdúszovát földrajzi nevei; A hagyományos paraszti gazdálkodás: szántás, vetés
DOMJÁN Péterné, Szombathely: Csepreg mai ragadványnevei
ENYEDI Antalné, Ócsöd: Gyermekélet Ócsödön
FARAGÓ Jánosné, Jászárokszállás: Nagycsaládok községünkben
HORVÁTHNÉ TAKÁCS Judit, Rábaujfalu: Csepp a tengerben
JANKUS Gyula, Kéménd: Alsó-Garam menti pásztorkodás; Ismerkedés, udvarlás, párválasztás
JELI József, Pécs: Szőlőhegyi hegyőr Gölle községben; „Az andocsi búcsú szokásai”; A Baranya megyei kis faluk és szőlőhegyi búcsúk ideje; Gölle község mezőgazdaságáról; A cselédyerek játékáról; Nagyanyám kenyérsütése; Ragoncza Géza parasztcsaládjának története
KAJDI Ferenc, Sárvár: Sárvár és környéki templomok tájáról
DR. KIKLI Tivadar, Szeged: Egy falu a fővárosban; A budapesti Tripolisban volt használatos jassnyelv szótára; A kaszától a jogi diplomáig
KOPPÁNY János, Tótkomlós: Kosár, szakajtó és seprű készítése; Káposzta savanyítása Tótkomlóson
LENGYEL Sándorné, Álmosd: Szőlőhegyek és szőlőskertek hagyományos igazgatása és rendje
LOVAS Béláné, Tiszakécske: A tiszakécskei kékfestés szakszókincse
MARTON Pálné, Verseg: Szülőföldem Kartal
NÁDASDI Mihály, Óföldsék: A sors útjai (parasztönéletrajz)
ÖRDÖG Emánuel, Jászárokszállás: Képek a jászárokszállási ácsok életéből
ŐRI Józsefné, Debrecen-Józsa: Adalékok a nagyrábei kerékgyártás történetéhez
PETŐFI S. Művelődési Központ Honismereti Szakköre, Mezőberény: (Szakkörvezető: Hentz Lajos) Mezőberényi házak
SCHLITTER Frigyesné, Dunaújváros: Régi történetek a régi Dunapentelén
SÓFALVINÉ TAMÁS Márta, Szentgál: A szentgáli református ember hitéletéről
SOMFAINÉ PADOS Mária, Pápa: Betekintés egy pápai kovácműhelybe
SZENTI András, Hódmezővásárhely: A Hódmezővásárhely-Sóshalmi Ifjúsági Egyesület (Kutasi Tanyai Ifjúsági Egyesület) története 1911–1987.
VÁRADI Pál–BORBÉLY Anikó, Veszprém: Eklézsiakövetés Kalotaszegen
VARGHÁNÉ BORBÉLY Anna, Budapest: Kétegyházi román ragadványnevek
ZAMÁRDI Honismereti Szakkör, Zamárdi (Vezető: Bemné dr. Schneider Mária): Fejezetek Zamárdi életéből

IV. DÍJ

- BARANYAI Gézáné, Tiszaörs: Tiszaörs helytörténete...
BORBÍRÓ Lajos, Füzesgyarmat: A falut körülvevő kertekről; Változás és állandóság a paraszti életben
DR. FÖLDI József, Budapest: Jászárokszállási szójegyzék
HÍDVÉGI Lajos, Cegléd: Három ceglédi baka meg egy örvezető háborús naplója
HORVÁTH Sándor, Vitnyéd: Egy falusi vándoriparos, a cserepező
IMRŐ Judit, Váralja: Széki lakodalom
DR. JÓSA Iván, Kecskemét: Barackváros
KOVÁCS Istvánné, Székesfehérvár: Népszokások Isztiméren
KISS Albertné, Németbánya: Párválasztás, lakodalmi szokások Németbányán
MAJOROSNÉ TÓTH Ágnes, Harsány: Jeles napi szokások Harsány néphagyományában

- MECSEKI SZÉNBÁNYÁK** „József Attila” Művelődési Központ „Török István” Bányász Felnőtt Szakkör: Pécskőrnéki bányászok szakkifejezései; Szent Borbála kultusza a bányászatban; Néprajzi és nyelvi adalékok a szabolcsi szénbányászat történetéhez; Adalékok a szabolcsi Plébánia templomok történetéhez
- NAGY ANTAL** Géza, Nagykanizsa: Kerecseny-Boszorkányhányási hegy
- NAGY** Etelka, Szabolcsveresmart: Szólások, közmondások Szabolcsveresmarton
- NÉMETH** Ervin, Pápa: A templomi ülésrend változásai a kemeneshőgyési evangélikus gyülekezetben
- POSTA** István, Csongrád: Lábszj és kaptafa
- STROBEL** Árpád, Tata: Baji kádár-mesterművek története
- SÜLE** Sándor, Révfülöp: Halottas szokások és hiedelmek Kerta községben
- SZABÓ** Imréné, Székesfehérvár: Halotti, temetési szokások Fedémesen
- SZABÓ** Lajos, Taktaszada: Az „Arany ÁBC”
- VARGA** Béla, Nagyvázsöny: Nagyvázsöny társadalma a XVIII–XIX. században

V. DÍJ

- DR. CSEH** István, Pécs: Békás Jánosné a népművészet mestere....
- CSETE BALÁZS** Felnőtt Honismereti Szakkör, Jászakisér (Vezető: Györy János): Halotti, temetési szokások Jászakiséren
- GALAMB** Illésné, Zsámbék: „Hova lett a Nyírség pusztái”
- GALAMBOS** Mihályné, Velence: Pázmánd község ragadványnevei
- NAGY** Antal, Budapest: Modern vőfélykönyv; Családtörténet
- HAVASI** (Haslinger) István, Tab: Régi német nemzetiségi népszokások Zicsen
- SIPOS** István, Makó: Fiam a gyomot ki kell irtani....
- PETŐFI SÁNDOR** Művelődési Otthon Honismereti Szakköre, Jászárokszállás (Vezető: Faragó Jánosné): Utcanevek községünkben
- SZAKÁLL** Miklósné, Nemespátró: A házasságot megelőző nemespátrói népszokások....
- VŐÓ** Imre, Szigetszentmiklós: Gyermekszülés és keresztelés; Ragadványnevek Szigetszentmiklóson

VI. DÍJ

- BARIZS** Dániel, Debrecen: Falusi emberek
- BENCZE** Sándor, Ada: Kórógy művelődési életéből; Vegyes néprajzi gyűjtés
- HETVES** Józsefné, Százhalombatta: Halászat Százhalombattán
- özv. **IVANICS** Istvánné, Bodajk: Étkezési szokások Bodajkon
- KESER** Ű Piroska, Püspökladány: Egy ladányi parasztcsalád története
- KISS** József, Mezőkövesd: Vikár Béla nyomában
- KISS** József, Pécs: Szövetkezetek, egyesületek, testületek, körök a két világháború között a kaposvári járásban; Esetek, történetek Kisbajomban és környékén; Szigetvidéki tájszavak, kifejezések; Gyógynövények gyűjtése és használata
- KOVÁCS** Sándor, Pécs: Kiegészítés Kiss Géza ormánsági szótárához
- LAPU** Istvánné, Zsámbok: Mende-mondák, vegyes néprajzi gyűjtés
- MARUZS** János, Mátraderecske: Emlékeim a cigányokról; Cigányszavak, cigánybeszédék a Mátraalján
- MITRÓ** István, Sátoraljaújhely: Családi és rokonsági történet
- NEMODA** Alajosné, Jászárokszállás: Udvarlástól a lakodalomig
- PÁNCZÉL** Józsefné, Csanádapáta: Az idős emberek helye a családban régen és ma
- PAPP** Sándorné, Nádasd: Vasi Hegyhát lakodalmas szokásai; A nagymizdói hagyományos lakodalom leírása
- PUSZTAI** Krisztina, Csongrád: Csongrádi deszkaormozatok
- SERES** Ferenc, Mindszent: Vallásos élet a Seres családban; A mindszenti olvasókörök története
- TAKÁCS** Nóra, Rum: Rum község ragadványnevei
- VITÁLISNÉ** dr. Zilahy Lídia, Budapest: Ágyasok-házások és öregapánk jegyajándéka
- ZONGOR** Ferenc, Celldömölk: „Az pipás emberekről az megnevezett hadi törvény tizikkelek” alapján

IFJÚSÁGI TAGOZAT**I. DÍJ**

CSINGER Anita, Szolnok: Marosvéctől Dunaújvárosig

ELŐSZÁLLÁSI Honismereti Tábor tagjai, Székesfehérvár: Előszállási vegyes néprajzi gyűjtés

MÁRTA Beáta—TOMÁN Ildikó, Hatvan (Szakkörvezető: Dr. Varga Mária): Hatvani középiskolások kereszt- és becenevei

II. DÍJ

DÓCZÉ Erika, Komárom (Szakkörvezető: Szirákné Horsa Zsuzsa): Két haza egy szívből

HORVÁTH PÉTER Honismereti Szakkör Ifjúsági Csoportja, Jászfákóhalma (Vezető: Fodor István): Tíz megesett jászfákóhalmi eset; Halászat és vadászat, hal- és vadételek Jászfákóhalmán

KENYERES Dóra, Győr: Diákságok avagy szólások, közmondások, diákszavak...

KROKOS Andrea, Sály (Szakkörvezető: Barsi Ernő): A kender szerepe sályi nagyanóm életében

MÉSZÁROS Mariann, Sály (Szakkörvezető: Barsi Ernő): Főzés sályi nagyanóm és családjuk konyháján

MEZŐCSÁTI Helytörténeti és Néprajzi Diákmunkaközösség, Mezőcsát (Vezető: Dr. Táboros Sándor): Katonadalok, katonanóták, emlékversek, gyermekjátékok

III. DÍJ

CSORDÁS Anita, Boldog (Szakkörvezető: Dr. Varga Mária): Boldog keresztnevei

KOKLÁCS Éva, Kiszána: Adventtől Vízkeresztig Kiszánán

KÖTELKI Általános Iskola Honismereti Szakköre, Kőtelek (Vezető: Boros Imre): Üvegbe-kötés, seprűkötés, égetett torta készítése, paraszti életrajz

NAGY Krisztina, Eger: Az egri hóstyák; A hatvani hóstya

NAGYFALUSI Ilona, Csanádpalota: Népi táplálkozás Csanádpalotán

TÖRŐ Edina, Csernely: A kender hagyományos feldolgozása

ZAMÁRDI Általános Iskola Honismereti Szakkör, Zamárdi (Vezető: Bemné dr. Schneider Mária): Népi gyermekjátékok és az ifjúság társas élete

IV. DÍJ

BENDE György—KOVÁCS László, Veszprém: Somlójenő földrajzi nevei

ELTE RADNÓTI MIKLÓS Gyakorló Gimnázium, Budapest: Csákbérenyi falukutató tábor vegyes néprajzi gyűjtése

KUN BÉLA Általános Iskola „MICI-MACKÓ” Szakkör, Makó (Vezető: Rácz Sándor): A Csongrád megyén kívül gyűjtött állatnevek; Kiszombori állatnevek; Csongrád megyei állatnevek

SZILÁGYI Franciska, Balatonkenese: Népi táplálkozás, ünnepnapok alkalmi ételei Balatonkenesén

TÓTH Edit, Sátoraljaújhely: Az esztendő jeles napjaihoz és az emberélet fordulóihoz fűződő szokások a Hegyköz néphagyományában

VEHRER Adél, Sokorópátka: A fiatalok ismerkedése, udvarlás és párválasztás Sokorópátkán

V. DÍJ

BOHNER Judit, Pécs: Hajósi disznóvágás

KISS Judit, Jászberény: Három jászladányi népszokás

MAJTHÉNYI Ágnes, Győr: Kasos méhészkedés a Szigetközben a század elején

MEZEI Judit, Eger: Jeles napi szokások a hatvani hóstyán

TÓTH Klára, Tiszajenő: Emlékek versekben, versek emlékekben

VI. DÍJ

CZICZE Anikó, Karcag: Baromfitartás és fogyasztás Kenderesen

KISMÁRTON Zita, Nagyatád: Egy parasztcsalád története

NAGY Zsuzsanna, Miskolc: „Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma”

NAGYFALUSI Éva, Csanádpalota: Ruhatisztítás az 1920–30-as években

VARGA SOMOGYI Edina, Miskolc: Munkaeszközök, egyszerűbb szállítóeszközök, munkaszokások a két világháború között

WINICZAI Tamás, Pécs: A németek kitelepítése Véménden

KÖZMŰVELŐDÉS

A lédeci női éneklőcsoport

A lédeci női éneklőcsoport 1970. februárjában alakult meg. Kilenc asszony Buday János pedagógus vezetésével és irányításával rövid idő alatt készült fel a II. országos „Tavaszi szél vizet áraszt...” című népdalversenyre. A csoport létrejötte valahogy abból az egyszerű és természetes okból adódott, hogy a falunkban rendezték a járási versenyt. A műsorválasztás nem okozott gondot. A csoport valamennyi tagjában még ösztönszerűen éltek a dalok, melyeket ugyanazon közösségen belül együtt énekeltek a tollfosztókban, a mulatságokon, közös szórakozásokon, lakodalmak alkalmával. Középkorú asszonyokból állt a csoport. A dalok kiválasztása után már csak az összeéneklés volt a legfontosabb, hogy megszokják egymás hangját és az egyszerre kezdést. A próbák a késő esti órákig tartottak, hisz valamennyien dolgozó nők, akik között voltak szövetkezeti tagok, erdei munkások, üzemekben dolgozók, persze mindannyian anyák, feleségek. Sokszor fáradtan érkeztek a próbákra, de csakhamar feloldódtak, egy estére elfelejtették a gondokat, otthon hagyták a problémáikat és szinte nem akart véget érni egy-egy összejövétel. Fűtött bennünket az a tudat, hogy falunkat fogjuk képviselni egy rangos versenyen. Elérkezett a vetélkedő napja: 1970. március elseje, amikor megszületett az első siker. A járási verseny első helyezettei lettünk.

A siker kötelez. A siker örömet nyújt. Az első díj egyúttal a továbbjutást jelentette számunkra. Továbbra is lelkiismeretesen készültünk. Az eredmény: a kerületi, majd az országos versenyen is győztünk. A kerületi verseny Érsekújváron, az országos verseny pedig Pozsonyban volt. Az országos versenyen tudtuk meg, hogy meghívást

kaptunk a „Röpülj páva” gálaestjére – televíziós felvételre, mely 1970. augusztus 20-án volt a Margit-szigeti szabadtéri színpadon. Itt újabb meglepetés várt, a televíziós szereplés után Kecskemétre vittek bennünket, ahol éppen a IV. Népzenei Találkozózt tartották. Gazdag élménnyel tértünk haza. Még ebben az évben felléptünk az Országos Népművészeti Fesztiválon Zselízen.

Szorgalmasan dolgoztunk, próbáltunk. Az énekek száma bővült, amit közösen tanultunk meg. A téli időszakban folklór műsort mutattunk be *Lédeczi fonóház* címmel. Ezt a műsort 1971-ben a zselízi ONF-en is bemutattuk. Nemcsak a műsoranyagunk bővült, de a csoport létszáma is. Baráti találkozóra is sor került ebben az évben, a karádi éneklő csoporttal kötött barátság révén.

1972-ben ismét beneveztünk a kétévenként rendezett országos népdalversenyre. A csoport kicserélődött, megfiatalodott. Most sem vallottunk szégyent, mert ismét első helyen végeztünk. Az év folyamán több fellépésünk, szereplésünk volt a faluban és a járáson belül.

Az 1973-as év a százdi férfi éneklő csoport vendégszereplésével kezdődött. Mi is viszonztuk ezt. Az ONF-on a „Csak tiszta forrásból” című folklór műsorban szerepeltünk. Ismét meghívást kaptunk az V. Kecskeméti Népzenei Találkozóra. Ebben az évben az Opus Vállalat kislemezt készített, első magyar népzenei felvételt, melyen a lédeciek is szerepeltek.

1974 is a szereplések egész sorát hozta. Ilyen volt a Petőfi emlékest, a CSEMA-DOK megalakulásának 25. évfordulója, a hagyományos szüreti mulatság, a IV. Tavaszi Szél verseny.

A 75-ös év járási népviseleti bemutatóval és bállal kezdődött. Járási fellépések, harmadik meghívás a VI. Népzenei Találkozóra, Kecskemétre.

1976-ban ismét járási népviseleti bemutatót, majd Zselízen az ONF-en a „Virágba szőtt álmok” című műsorral vettünk részt, az országos népdalversenyre is beneveztünk.

1977 a már hagyományos járási viselet-bemutatóval kezdődött. Majd a zselízi szereplés. A VII. Népzenei Találkozóra, Kecskemétre már régi ismerősként mentünk. Újabb baráti találkozókra került sor ebben az évben. *Daloló est* címmel a móri pávakört láttuk vendégül. Ugyancsak ebben az évben került sor az érdi bukovinai népdalkör és a Mákvirág együttes vendégszereplésére Lédecen. Decemberben viszonztuk mi is a szereplést Érden, majd az Egyetemi Színpadon szerepeltünk.

1978-ban – a már hagyományos rendezvényeken kívül – említésre méltó, hogy önálló keretműsorral mutatkozott be csoportunk a falu közönsége előtt, amivel nagy sikert aratott. A járáson belül „Ki mit tud” című vetélkedőn is részt vettünk.

1979: Zselízi, járási szereplések.

1980-ban a Tavaszi Szél verseny egy új formája jött létre, a járási versenyek győzteseinek blokkot kellett alkotniuk. Ez a nyitrai járásban a lakodalmi dalokat sűrítette össze a felhívásnak megfelelően. Ez az összeállítás a *Párta, pártá* nevet kapta. Tíz falu éneklő és folklór csoportja állt össze. Az eredmény a lehető legszébb. A lédeciek is részesei voltak ennek a sikernek. Ebben az évben ünnepelte az éneklőcsoport megalakulásának tíz éves évfordulóját.

1981-ben a Párta csoporttal együtt felléptünk Zselízen, Gombaszögön, Dunaszerdahelyen, Szencen. Lemezfelvétel is készült a műsorról.

1982-ben keretműsort adtunk a faluban, majd Kodály Zoltán emlékműsort. Dunaszerdahelyen is részt vettünk a Kodály ünnepségen, valamint Kecskeméten a centenáriumi műsorban szerepeltünk. Felléptünk még Veszprémben is.

1983: *Lédeci hangulatok* címmel keretműsort készítettünk, Zselízen a Virágba szőtt álmok című viseletbemutatón vettünk részt.

1984-ben a bajai Népzenei Találkozón, Kalocsán a Folklór Fesztiválon szerepeltünk. A Szlovák Televízió ugyancsak felvétel készített a Párta című lakodalmos összeállításunkról. Megünneveltük a CSEMADOK megalakulásának 35. évfordulóját is.

1985-ben ünnepeltük az éneklő és folklórcsoport megalakulásának 15. évfordulóját.

Röviden ennyi a kis csoport eredménye, sikere. Nem sok, de nem is kevés. Itt csak a szépet és jót látjuk, voltak és vannak problémák, anélkül nem is lenne teljes az életünk, még az ilyen csoport élete sem. A gondokat, problémákat le kell győzni, mi is ezt tesszük és tettük.

Az alapító tagokból egymagam maradtam. A csoport létszáma már harmadszor cserélődött ki. Számomra ez mindig megrázkódtatást jelent. Ha összegezem ma már 35-40 tagot számlálhatna a csoport. Nem lennék sokan. Sőt lehetnék még többen is, mert Lédec népdalait tiszta szívből, őszintén csak mi énekelhetjük igazán. Ez a mi feladatunk. Helyettünk senki sem fogja ezt csinálni, igaz megróni sem fog érte senki, hacsak a saját lelkiismeretünk nem.

Jókai Anna

Egy szlovákiai hagyományörző mozgalom magyar vonatkozású néprajzi eredményei

Egy pozsonyi Népművelési Intézet több központi intézménnyel együttműködve „A szépség forrásainál” címmel össz-szlovákiai hagyományörző mozgalmat indított 1973-ban. A mozgalom fő célja, hogy a gyermekeket az iskolák mellett működő úttörőszervezetek vagy iskolai honismereti szakkörök keretében a néphagyomány ápolására neveljék. Ennek érdekében a még fellelhető népművészeti és néprajzi értékek összegyűjtését szorgalmazzák. Az úttörők gyűjtőmunkája nem öncélú, mivel elsősorban a járási népművelési központok felügyelete alá tartozó gyermek folklórcsoportokat látják el eredeti tánc- és szokásanyaggal, esetleg megfelelő helyiség birtokában időszakos néprajzi kiállításokat is rendeznek.

Szlovákia járásainak népművelői különböző időpontokban és eltérő gyakorlati tevékenységgel kapcsolódtak be a mozgalomba. Volt ahol elsődleges szempont az összegyűjtött anyag színpadra állíthatósága volt, másutt pl. kerámia- vagy kézimunkaszakkörök formájában valósult meg. Néhány járásban pedig egyáltalán nem kapcsolódtak be a mozgalomba. Kézzelfogható eredménynek számít viszont, hogy az összegyűjtött írásos anyagot a pozsonyi Népművelési Intézet „Deti k detom” (Gyermekek a gyermekeknek) címmel 12 füzetben folyamatosan megjelentette. A publikált anyagból azonban nehezen állapítható meg, hogy annak hányad része köthető a magyar etnikumhoz, mivel valamennyi leírás szlovák nyelven jelent meg (elsősorban játé- és táncanyagot tartalmaznak).

Az ország magyarlakta vidékein nem nagyon ismerték fel e mozgalom kínálta lehetőséget. Csupán a Komáromi járás a kivétel, ahol a Járási Népművelési Központ először 1983-ban kapcsolódott be a mozgalomba. Versenyfelhívást tett közzé, s annak eredményeképpen a járás több mint ötven magyar és szlovák tannyelvű iskolájának úttörőszervezete közül 11 fogott hozzá a településükön fellelhető néprajzi tárgyak összegyűjtéséhez és időszakos kiállításához. A verseny kiértékelésébe a komáromi Duna Menti Múzeum két néprajzosát is bevonták. Utána egy év szünet következ-

zett, amikor is személycsere történt a mozgalom járási irányításával megbízott népművelői munkakörben. A személycsere után a népművelő a néprajzos múzeológusokkal közösen a helyi lehetőségeket felmérve kidolgozta az általuk legcélszerűbbnek tartott tevékenységi formát. Ennek lényegét az alábbiakban foglalom össze.

A néprajzos múzeológusok évente különböző témát választva (az elmúlt három évben a következő versenytémák voltak: 1985-ben A paraszti konyha és kellékei; 1986-ban Háziállatok nagyszüleink udvarán; 1987-ben Nagyszüleink gyermekkora) gyűjtési útmutatót készítenek és azt a Járási Népművelési Központ minden év októberében versenyfelhívás keretében szétküldi az iskolák úttörőszervezeteinek. Ennek alapján az úttörővezetők irányításával a gyermekek hozzálátanak a meghirdetett témához kapcsolódó tárgyak gyűjtéséhez, amelyekből a klubhelyiségükben, valamelyik tanteremben vagy az iskola folyosóján kiállítást rendeznek. A bemutatott tárgyakat leíró cédulával látják el. Ezzel párhuzamosan képzőművészeti munkákat is készítenek, amiket szintén kiállítanak, valamint visszaemlékezéseket vagy más meghatározott adatokat jegyeznek le. A szervezők a kiállításokat december végén végigjárják és kiértékelik, majd díjazzák.

Évente átlag 15 iskola úttörőszervezete kapcsolódott be a néprajzi versenybe. Az 1-2 hétig fennálló kiállítást a tanulók szülei, sőt gyakran a település lakossága is megtekintette. Utána a tárgyakat visszajuttatták a tulajdonosaiknak, de néhány faluban (pl. Komáromszentpéter, Nemesócsa) e kiállítások hatására állandó néprajzi gyűjtemény létesítésének gondolata is felmerült. A bemutatott tárgyak közül némely ajándékozással vagy vétel útján a múzeum néprajzi gyűjteményébe került. A képzőművészeti munkák az úttörőszervezeteknél maradtak, az írott anyag pedig a múzeum néprajzi adattárát gazdagítja.

Eddig nem választottam szét a versenyben résztvevő úttörőszervezetek, kiállított tárgyak és lejegyzések szlovák vagy magyar voltát, de itt megjegyzem, hogy a Komáromi járás etnikai összetételéből adódóan azok háromnegyed része a magyar nemzetiségű lakossághoz köthetők. Az elmúlt három év tapasztalata alapján ebben az évben újítás történt a versenyben, ugyanis a kiválasztott témához – ami idén „Karácsony nagyszüleink gyermekkorában” címet viseli – már nemcsak gyűjtési útmutató, hanem rövid kérdőív is készült.

Jövőre az írásos anyagokból a Járási Népművelési Központ kiadásában egy kétnyelvű válogatás megjelentetését tervezzük. Reméljük ez a kiadvány meggyőzi a Szlovákia magyarlakta vidékein dolgozó népművelőket és néprajzos múzeológusokat „A szépség forrásainál” elnevezésű mozgalom által nyújtott lehetőségekről.

Fehérvári Magda

Az ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnáziumának néprajzi tábora Csákerényben

Az 1987-es nadapi tábor után 1988-ban is Fejér megyében rendezték meg a közel negyedszázados hagyományokkal rendelkező néprajzi tábort. 1988. június 14–20. között a csákerényi általános iskola adott otthont annak a 20 középiskolásnak, akik Széplaki Györgyné tanárnő vezetésével Csákerényben és környékén (Söréd, Bodajk) néprajzi gyűjtésre vállalkoztak. Gyűjtésük eredményeként a jeles napi- és lakodalmi szokásokról, a néphitről, a népi vallásosságról, a népi gyógyászatról, a szőlőművelésről, az 1848-as hagyományokról és a koldusokról írtak dolgozatokat, amelye-

ket a székesfehérvári István Király Múzeum Néprajzi Adattárában és a budapesti Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában helyeztünk el. Az adatgyűjtés mellett a táborozók tárgygyűjtést is végeztek az István Király Múzeum néprajzi gyűjteménye részére. A táborban megemlékeztünk Szent István király halálának 950. évfordulójáról is.

Megemlítem, hogy ez volt az első tábor, amelynek munkájában nem vett részt **Kolczonay Katalin**, aki korábban diákként, majd tanárként a néprajzi táborok állandó résztvevője, szervezője volt. Kolczonay Katalin 1988-ban megvált az iskolától, a *Confessio* olvasószerkesztőjévé nevezték ki. Ő írja a *Confessio* 1988/1. számában, hogy a falukutató, néprajzi, szociológiai táborokat azért szervezték, mert feltámadt bennük a haza birtokbavételének az igénye. Reméljük, hogy a jövőben is lesznek olyan középiskolások, akikben feltámad ez az igény, s azt tanáraik, a színvonalas iskolai oktató-nevelő munka mellett a Radnóti Gimnázium nyári falukutató táboraihoz hasonló rendezvényekkel elégítik ki.

Lukács László

KIADVÁNYOKRÓL

Bátky Zsigmond Emlékkönyv

Gunda Béla Herder-díjas egyetemi tanár 1985-ben kezdeményezte a székesfehérvári István Király Múzeumnál **Bátky Zsigmond** halálának félévszázados évfordulójára, 1989-re egy emlékkönyv kiadását. Kelet-Dunántúl, Fejér és Komárom megye első néprajzkutatójának emlékét eddig is méltó módon ápolta: **Bátky Zsigmond**-ról 1983-ban Székesfehérváron utcát neveztek el, szülőfalujában, Kocson 1984-ben **Bátky**-emléktáblát avattak. **Gunda** professzor kezdeményezése nyomán az **István Király Múzeum** felkarolta a **Bátky Emlékkönyv** ügyét.

A szerkesztést **Gunda Béla**, **Paládi-Kovács Attila** és e beszámoló írója végezték. A több mint 30 ív terjedelmű kötet 1988 novemberében került a **Franklin Nyomdába**, 15 magyarországi és 9 külföldi szerző német és angol nyelvű tanulmányával. Külföldi szerzőink között az európai néprajz ismert személyiségeit (**V. Frolec**, **Brünn**; **O. Bockhorn**, **Bécs**; **S. Švecová**, **Prága**; **A. Fenton**, **Edinburgh**; **A. Steensberg**, **Lynby**; **J. Botík**, **Pozsony**) is ott találjuk. Az emlékkönyv tanulmányai főként **Bátky Zsigmond** témáihoz kapcsolódnak; a népi építkezés, a tűzhelyek, a lakáskultúra, a település, a népi gazdálkodás, a közlekedés-teherhordás és a népi táplálkozás kérdéseivel foglalkoznak.

Az emlékkönyv kiadásával szeretnénk hangsúlyozni **Bátky Zsigmond** munkásságának hazai és nemzetközi jelentőségét. Ugyanakkor a magyarországi szerzők által beküldött tanulmányok német vagy angol nyelven való publikálásával azokat az eredményeket szeretnénk az európai néprajz számára bemutatni, amelyeket néprajztudományunk **Bátky Zsigmond** nyomdokain haladva elért.

Az emlékkönyv a terv szerint 1989. december 15-re, a székesfehérvári **István Király Múzeumban** e napra tervezett **Bátky Zsigmond** emlékülésre jelenik meg. Az emlékülésre ezúton is meghívjuk és várjuk a **Bátky Zsigmond** szellemében dolgozó, munkásságát megbecsülő kollégákat.

Lukács László

Néprajzi érdekű pécs-baranyai reprintek, újrakiadások

Az utóbbi tíz évben sok városunk, megyénk jelentetett meg újra néprajzi érdekű munkákat a számos új helytörténeti-néprajzi monográfián kívül. Azonban egyetlen városunk-megyénk sem versenyezhet abban Péccsel, illetve Baranya megyével, hogy jelentősebb néprajzi munkákat adtak volna ki újból.

A pécs-baranyai néprajzi kiadványok **Berze Nagy János** hagyatékának kiadásával kezdődtek 1957-ben. A **Berze Nagy János** hagyaték kiadásában felmérhetetlen érdemei vannak fiának, ifj. **Berze Nagy János**nak, aki szívós utánjárással, mindenféle való kilincseléssel a magyar hagyatékgyűjtés terén egyedülálló és egyben példamutató módon nemcsak össze tudta gyűjteni apja kiadatlan munkáinak kéziratait, hanem **Banó István**, **Dömötör Sándor** és **Fülöp Lajos** személyében kitűnő szakembergondozókat, szerkesztőket, sajtó alá rendezőket is biztosított a kiadásokhoz. Legnagyobb tette azonban az volt, hogy sorrajárva minden hivatalt, szervezetet; iskolákat, művelődési házakat, vállalatokat, termelőszövetkezeteket pénzbeli támogatást szerzett

a kiadásokhoz. A gyors egymásutánban megjelent Berze Nagy kötetek (*Magyar népmesetípusok*, I–II. Banó István szerkesztésében, Baranya megye Tanácsa kiadásában Pécsen, 1957-ben, 676 + 735 oldal; *Égig érő fa*. Dömötör Sándor szerkesztésében. Magyar mitológiai tanulmányok Berze Nagy János hagyatékából. A TIT Baranya megyei Szervezete adta ki Pécsen, 1958-ban. 2. kiadás uo. 1961., 3. kiadás uo. 1984.; *Régi magyar népmesék Berze Nagy János hagyatékából*. Banó István és Dömötör Sándor szerkesztésében. A TIT Baranya megyei Szervezete adta ki Pécsen, 1960-ban. 2. kiadása uo. 1961.; *Egy néprajztudós műhelyéből*. Berze Nagy János levélhagyatéka Banó István és Fülöp Lajos szerkesztésében. Baranya megye Tanácsa kiadása, Pécsen 1977-ben.; *Nap és tükör*. Néprajzi és néprajzi tanulmányok, gyűjtések. Banó István és Fülöp Lajos szerkesztésében, kiadta a Baranya megyei Tanács VB. Művelődési Osztálya, Pécsen, 1982-ben) azt a benyomást keltették, hogy pécsi, baranyai néprajzi kiadvány csakis Berze Nagy János munkája lehet. Pedig nemcsak Berze Nagy János munkáiról volt és van szó, hanem másról is. Ez a kis beszámoló ezért a Pécsen megjelent néprajzi reprintekről, újrakiadásokról kíván áttekintést nyújtani.

A pécs-baranyai néprajzi újrakiadások azt a célt szolgálják, hogy a néprajzi kutatások forrásbázisát növeljék. Nagyon érdekes, hogy Pécs-Baranya első néprajzi leírását adó két munka is az 1845-ben Pécsen tartott Magyar Orvosok és Természetvizsgálók VI. Nagygyűlésére készült, az akkorra már hagyományossá vált módon, hogy az egész országból, sőt külföldről is Pécsre sereglő orvosokat és természettudósokat tudományos igénnyel tájékoztassák a város és a megye történelmi, művelődéstörténeti, földrajzi, gazdasági, természettudományi, orvosi-közegészségügyi, műveltségi-társadalmi, néprajzi, népmozgalmi, stb. viszonyairól. Ezek az ünnepi kiadványok kezdettől fogva nagy becsben álltak, s talán ennek is köszönhető, hogy napjainkra szinte hozzáférhetetlenül ritkák lettek. Holott az időközben nemcsak megújult, hanem soha nem látott módon kifejlődött helytörténeti-néprajzi kutató- és feldolgozó-munka nélkülözhetetlen forrásaivá is váltak.

Hölböng Miksa: *Baranya vármegyének orvosi helyirata* című munkája Pécsen 1845-ben jelent meg. Ennek a munkának a reprint kiadásával nyitották meg a többek között elsőrendű néprajzi érdeklődéssel is bíró régi kiadványok újbóli megjelentetését. A Pécsen 1980-ban kiadott reprintet Kóbor József megyei főorvos rendezte sajtó alá. A sikeren felbuzdulva jelentették meg 1981-ben Kiss Géza *Ormányság*-át, amit 1937-ben adtak ki először Budapesten. Sajnos, a reprint kiadást nem hangolták össze az országos kiadói tervekkel, mert ez a munka hamarosan megjelent a Gondolat Kiadó A magyar néprajz klasszikusai című sorozatában is. Csak ezután került sor az ugyancsak a Pécsen tartott VI. Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Nagygyűlése alkalmából készült Haas Mihály: *Baranya földirata, statistikai és történeti tekintetben* című (Pécs, 1845) mű reprint kiadására 1985-ben, amit Szita László gondozott. A következő reprint kiadvány ismét terjedelmes, ritka, annak idején először nagy vitákat kiváltott, majd agyonhallgatott, de talán éppen ezért teljesen elfogyott munka, Lükő Gábor: *A magyar lélek formái*. A könyv első kiadása Budapesten, az Exodus Könyvkiadónál jelent meg 1942-ben. A reprint kiadás Pécsen 1986-ban jelent meg, és ahogy hallik, mára már teljesen el is fogyott.

A pécsiek szeretnék volna azzal megünnepelni Berze Nagy János Pécsen, 1940-ben kiadott háromkötetes Baranyai magyar néphagyományok című hatalmas népköltési gyűjteményének, a „baranyai Kalevalának” negyvenéves évfordulóját, hogy 1980-ban újból kiadják a nagy munkát. Ez azonban nem sikerült, sehogy sem tudták biztosítani a kiadáshoz szükséges pénzüsszeget. Nyolc évvel később azonban, 1988-ban ezen a téren is történt valami. Széleskörű társadalmi összefogás eredményeként

Baranya megye Tanácsa VB. Művelődésügyi Osztálya reprint kiadásban Fülöp Lajos sajtó alá rendezésében megjelentette a *Baranyai magyar néphagyományok* második kötetében közreadott *népmeséket* (az eredeti kiadásban *Mesék* címen, a 47–528. oldalon; a reprintben *Népmesék* címen, a 61–542. oldalon). A kiadáshoz Fülöp Lajos irt előszót, tartalmas bevezetést és Adalékok címen több, főleg bibliografikus toldalékot csatolt. A kötet utószavában pedig ifj. dr. Berze Nagy János ismerteti apja hagyatéki anyaga kiadásának történetét és felsorolja a kiadás támogatóit. Ezzel a kiadvánnyal kapcsolatosan csupán azt jegyezzük meg, hogy kár volt nem a teljes Baranyai néphagyományokat kiadni. Nem is szólva arról, hogy ez a csonka kiadás veszélyeztetheti a teljes, háromkötetes gyűjtemény jubileumi (ötvenéves) újrakiadását 1990-ben.

A Pécssett megjelenő Pannonia Könyvek érdemes sorozatában látott napvilágot 1988-ban egy értékes, néprajzi érdeklélssel is bíró reprint kiadvány: a **Berkeszi István** által fordított és szerkesztett *Gróf Hofmannsegg utazása Magyarországon 1793–1794-ben* című munka, ami Budapesten 1887-ben, az Olcsó Könyvtár 581–582. számaként jelent meg. Az új kiadáson mindössze annyi a változtatás, hogy az egyes oldalakat keretezeten nyomtatták ki. A keretdiszek Hochrein János pécsi nyomdájából származnak a múlt század derekáról. Gróf Hoffmannsegg magyarországi útja alatt elsősorban a magyar közigazgatást, a társadalmi viszonyokat tanulmányozta Buda-Pest környékén, a Dunántúlon, Pécssett és környékén (Eszéken is), valamint járt Dél-Magyarországon, Szabadkán, Szegeden, Újvidéken, Mehádián és Temesvárt. Útleírásában számos néprajzi megfigyelését is megörökítette.

Ahogy az elmondottakból is kitűnik a pécsi-baranyai tanácsok, tanácsi intézmények, egyéb kulturális szervezetek, egyesületek valóban nagy, mindenképpen jelentős munkát végeztek a néprajzi érdekű munkák újrakiadása terén. Vajha több más város és megye is csatlakozna hozzájuk a területüket illető jeles, mára már valóságos könyvritkaság számba menő régi könyvek, munkák újrakiadásában!

Dankó Imre

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is too light to transcribe accurately.

TARTALOM

Társasági hírek	49
Tudományos tanácskozások	52
Személyi hírek	67
Múzeumi hírek	68
Kutatóink életéből	72
Kisebb hírek	77
Gyűjtőpályázat	79
Közművelődés	83
Kiadványokról	88

NÉPRAJZI HÍREK

ETNOGRAPHISCHE NACHRICHTEN

Informationsheft der Ungarischen Ethnographischen Gesellschaft

Schriftleiter:

Attila Selmeczi Kovács

H-1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 12.

Die Zeitschrift informiert Sie über
das Program der Ungarischen
Ethnographischen Gesellschaft,
die ethnographischen Forschungen,
Forscher und Ausstellungen,
volkskundliche Dokumentationen,
angewandte Volkskunde
in Ungarn.